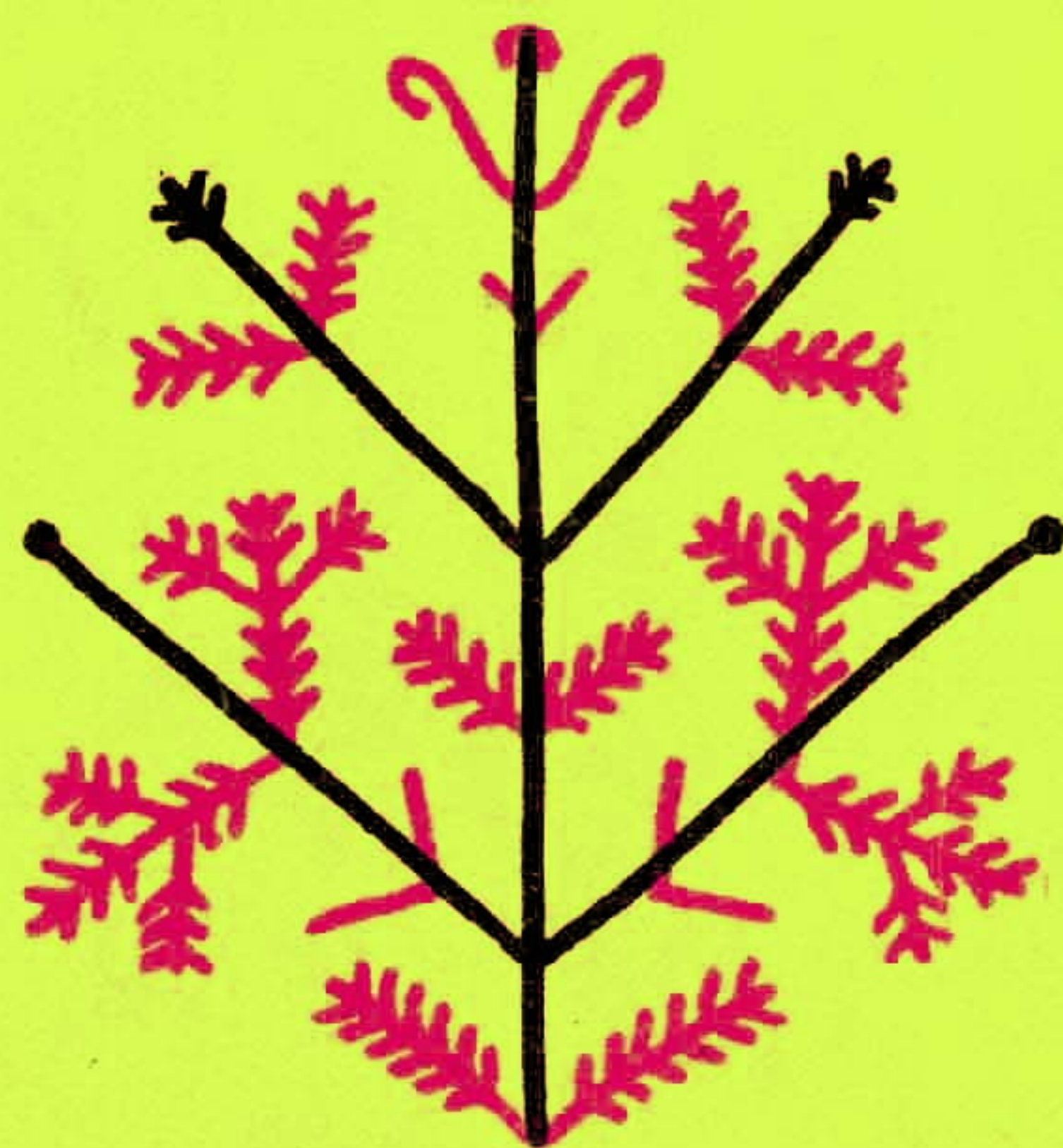

КВІТУЧЕ
НАРОДНЕ
МИСТЕЦТВО

КВІТУЧЕ НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО

**ВИШИВКА, ТКАНИНИ,
КЕРАМІКА ТА ПИСАНКИ
НА СОКАЛЬЩИНІ**

ЛЬВІВ — 1964

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ
НА ГРОМАДСЬКИХ ЗАСАДАХ:

*О. Л. КУЛЬЧИЦЬКА,
народний художник УРСР*

*С. Й. СИДОРОВИЧ,
науковий співробітник Українського державного музею
етнографії та художнього промислу*

*І. В. ГУРГУЛА,
старший науковий співробітник
Львівського державного музею українського мистецтва*

*С. Т. ВАЛЬНИЦЬКА,
методист Львівського обласного Будинку
народної творчості.*

Упорядкування, вступна стаття і анотації
на громадських засадах

В. А. МАЛАНЧУК

Художник

У. Л. РУДНИЦЬКА

РАДЯНСЬКЕ МИСТЕЦТВО, як і література, — невід'ємна частина загальнопартиїної, загальнонародної справи. Значення його особливо зростає тепер, коли комуністичне виховання людей, формування нової людини стало одним з основних завдань партії. На червневому Пленумі ЦК КПРС та липневому Пленумі ЦК КП України (1963 р.) з усією гостротою засуджено антинародні, невірні тенденції в мистецтві — формалізм, абстракціонізм. Радянському мистецтву чужі твори, які зображають людей нарочито потворно, змальовують дійсність у перекрученому вигляді.

У привітанні Центрального Комітету КПРС другому Всесоюзному з'їзду радянських художників говориться:

«Художники повинні сприяти неухильному піднесенню масової художньої самодіяльності, пам'ятаючи, що дальший розвиток і збагачення художньої скарбниці радянського суспільства досягається на основі поєднання самодіяльної і професіональної творчості. Назріла громадська необхідність рішучого піднесення найбільш масових видів і галузей художньої творчості. Художників чекає велика робота в галузі промислової, побутової естетики, в оформленні наших міст, сіл, жител. Справжня краса повинна повсякденно входити в побут радянських людей, одухотворяти працю, робити ще радіснішим наше життя».

Радянські художники, керуючись творчим методом соціалістичного реалізму, принципами марксистсько-ленінської естетики, завжди зверталися і звертатимуться до багатючих неоціненних скарбів народного мистецтва — оптимістичного, творчого, в якому, наче в дзеркалі, відбилася високопоетична душа народу, його прагнення до світла, до волі.

В благодотворних умовах Радянської влади народні таланти одержали змогу вільно розвиватися, давати нові твори, що відповідають сучасності, естетичним смакам, вимогам героїчних будівників комунізму.

В цьому альбомі зібрано частину кращих зразків народної творчості Сокальщини Львівської області, яка віддавна відома оригінальним, дуже своєрідним мистецтвом, що заслуговує на те, аби стати широко відомим. Думається, що в наш неповторний час, коли йде наполеглива боротьба за красу в праці і побуті, боротьба проти всякої сірятини в мистецтві, цей альбом радо зустрінуть і художники-спеціалісти, і любителі мистецтва, і люди, які працюють у галузі легкої промисловості, — зокрема текстильники, модельєри, кераміки, а також численні туристи.

Прекрасні народні вироби Сокальщини свідчать про художній смак і обдарованість населення цього району квітучої Радянської України. Це видно і в тканинах, і в одязі, у вишивці, і кераміці та писанці. Десятиліттями народ розвивав їх, вдосконалював, пристосовував до нових умов. Більшість з цих творів, про які йтиме мова, виникли в кінці ХІХ і в першій чверті нашого століття. На них позначилася епоха, ті зміни, що сталися в матеріальній культурі, класове розшарування тощо.

Сокальський народний одяг має свої особливості в крою, трактовці оздоблень і їх розміщенні. Дуже майстерне співвідношення тонів. Незважаючи на це, в ньому є багато спільних рис, характерних для всього українського одягу, а також для одягу росіян, білорусів.

Сорочки мали уставковий крій, великий відкладний комір, широкі рукави з уставками і чотирикутними ластовицями. Рукав закінчувався широкою манжетою (дудом), рідше вузькою. Пазушка була довгою, розрізаною до пояса, біля коміра зав'язувалася на гарасівку — червону вовняну стрічку, яку плели дома або купували в крамницях. Пізніше пазушку застібали на гудзики. В таких селах, як Ільковичі, Боб'ятин, Варяжі (тепер Новоукраїнка) та інших, сорочка запиналася на металевий спинач.

У жіночій сорочці найбільше орнаментувалася уставка, рукави; скромною смужкою прикрашувався самий край коміра і рідко — пазуха. Однак були й винятки, коли комір сорочки був так густо вишитий, як і дуди (село Лучиці).

Вишивка розміщується по швах одягу або заповнює важливіші його деталі (комір, уставку, дуди) з метою їх підкреслення і декоративного виділення.

Сорочки кінця XIX — початку XX ст. прикрашаються здебільшого одноколірною вишивкою — чорною, але вони виглядають красиво і привабливо. Все своє вміння вишивальниці зосереджують на вишивці уставки і рукава.

У 20—30-х роках для сокальських сорочок характерне поєднання геометричного з рослинним орнаментом у кольорах чорного з червоним або жовтим. В 30-х роках в орнаментативній застосовується поліхромна вишивка, з'являється багата гама золотисто-жовтих тонів, які поступово витісняють чорний. Вишивалися сорочки хрестом; окремі частини, як комір, пазушка, уставки, декорувалися стебнівкою; для сполучення окремих частин сорочки вживалася декоративна мережка. Кожна така мережка мала свою назву: «проток», «мережка триразна», «мережка обкидана», «кіскою», «зубчиками», «шнурочком», «проста», «єдниста», «дрібненька», «кривулькою».

Ще в кінці XIX століття жінки шили рясовані спідниці з «вибійки» («димки»). Пізніше, тобто на початку XX століття, їх почали шити з фабричних матеріял (ситцю, перкалю). Спідниці шилися широкими, біля пояса — призбираними. Низ прикрашувався кольоровими стрічками.

Святкові спідниці були з тонкої вовни, широкі, внизу проходили стьожки або грубе кольорове мереживо.

Кожна жінка носила широкий фартушок (запаску). Для буднів запаски були з перкалю, оздоблювані нашитими внизу кольоровими стьожками. Святкові запаски були з вовняних яскравого кольору тканин. У 30-х роках почали гаптувати запаски гладдю великими різнокольоровими квітами. Низ викінчували торочками, або мереживом.

Верхній плечовий одяг — гуньки, капоти, кабати, шили з доморобного полотна; свити, кацабайки, сіряки, сукмани, волошки — з сукна. З овечої шкіри робили кожухи.

Кожухи, сукмани, волошки носили чоловіки і жінки.

Одним із видів стародавнього одягу на території Сокальщини була сукмана. Її шили і по інших повітах Львівщини. Про це пише і етнограф Я. Ф. Головацький².

Шилась вона з білого і темного сукна, до стану, з багатьма фалдами і стоячим комі-

¹ Український державний музей етнографії і художнього промислу (УДМЄХП). Фонд народних одягів, збірка сорочок, інв. № 20501.

² Я. Ф. Головацький. О народной одежде и убранстве русинов или русских в Галичине и северо-восточной Венгрии, С.-Петербург, 1877, стор. 44.

ром. Прикрашалася шнурками і кольоровою жичкою спереду — на грудях, комірі і кишенях.

Кожух — зимовий одяг — був довгий і короткий, приталений, ззаду зібраний, комір — великий. Спереду оздоблювався різнокольоровими вовняними нитками.

До верхнього плечового одягу відносяться також свити, кацабайки, які шилися з домотканого чорного і білого сукна.

Дуже оригінальним і цікавим видом одягу є кацабайка. Шилася вона вільним кроєм, довжиною нижче пояса, з вшивними рукавами і вузьким стоячим коміром. Поли кацабайки не заходили одна на одну, а застібалися на декоративно скручені з шнурка петлі і на такі ж гудзики. Оксамитом обшивали комір, смужки на плечах, відвороти на рукавах, клапани імітованих кишень і низ одягу. Крім того, узорними нашивками з чорного вовняного шнурка оброблювалися передні поли, шви на рукавах і всі деталі, обшиті оксамитом. Найбагатше була орнаментована спинка кацабайки.

Дуже гармонійно і з великим смаком поєднувалася вишивка з аплікацією при оздобленні верхнього плечового одягу — літнього і зимового.

Такий одяг, як сукмана, волошка, кабат, кацабайка, свита тощо прикрашався вишивкою, різнокольоровою аплікацією, притому все це було зроблене з великим почуттям міри.

На літо шили з полотна жіночі і чоловічі кабати, жіночі гуньки і чоловічі капоти. Прикрашували їх кольоровим сукном, шнурком і вишивкою. Кабат жіночий деякими деталями крою і характером прикрас нагадує «кусан» з Волинської області. Він був короткий, до талії, з «вусами» (вставними клинами), з вшитим рукавом, вузьким стоячим коміром і відворотами біля нього; оздоблювався синім сукном по коміру, відворотах, клапанах штучних кишень. Перед прикрашувався шнурками і вишивкою з кольорових ниток (три чотирикутники з обох боків).

Чоловічий кабат шився теж з полотна, коротким, мав подібний крій і прикраси, як жіночий, тільки скромніший в оздобленні і менше приталений.

Кабати на Сокальщині відрізнялися по селах один від одного прикрасами, довжиною.

Чоловіча полотняна капота була довгою, з стоячим коміром і відворотами, перед — цілнокрійний, а ззаду — до восьми фалд. Запиналася на сплетені з шнурка петлі і гудзики. Комір, відвороти і манжети рукавів були багато прикрашені чорним і синім сукном; перед — орнаментований шнурком у вигляді прямокутників, розшитих декоративним швом. Шви на спині капоти — прикрашені вишивкою й смужками сукна, а біля пояса — вишита галузочка з квіткою; розрізи імітованих кишень оздоблювалися шнурком.

Крім переліченого одягу, на Сокальщині носили «чемерки» з темно-сивого сукна. Чемерка по крою, за характером прикрас, способом їх розміщення нагадує згадану капоту.

Багаті селяни взимку ходили в «бекешках», шитих з баранячої шкіри, покритих тонким сукном.

У негодю для збереження одягу служила з грубого домотканого конопляного полотна «мандина» широкого крою, з цілим підкроєним рукавом, без коміра і кишень та будь-якої оздобн.

Необхідною деталлю одягу на Сокальщині були ткані на спеціальних маленьких верстатках вовняні пояси, так звані крайки. Їх ткали і плели. Розцвітка поясів була одно- і багатокольорова. Найчастіше виступає в них співставлення червоного, як основного, і синього, зеленого та білого. Підперізували крайками верхній одяг, і вони своїми яскравими кольорами дуже гарно прикрашували скромне у колориті вбрання.

Жінки носили різнокольорові вовняні та ситцеві хустки, інколи й шовкові. В деяких селах хустки пов'язували на «кимбалку»¹, яка тримала волосся, бо воно не запліталася в

¹ Обручик з лози на голову, обв'язаний клоччям, полотном чи крайкою.

коси, а навивалося на цей обруч. Поверх натягали очіпок, а на нього — хустку. Кимбалки носили тільки заміжні жінки.

Взимку носили хустки з вовни — червоні, темно-сині і різнокольорові. Це залежало від віку жінки, від обставин тощо.

На початку ХХ століття в моду ввійшли так звані турецькі хустки — з турецьким узором.

Чоловічим головним убором були капелюхи, плетені з соломи, — для літа і баранячі шапки — для зими. У деяких селах шили їх з сукна і називали магерками.

Розглядаючи сокальські капелюхи, дивуєшся, з якою майстерністю вміли там з простої соломи плести різні оригінальні речі. Капелюхи з соломи різнилися висотою головки, шириною крис (полів) і технікою плетення — «в зубці», «широкою стрічкою», «вузькою стрічкою», «в луску».

Парубки за звичаєм прикрашували капелюхи червоною стрічкою, жонаті — зеленою або синьою.

У жінок — гарне намисто — коралі. В залежності від того, наскільки була багатою дівчина, настільки й прикраса її була багатшою, кращою. Прийнято було носити від 4 до 12 разків коралів. Крім цього, носили ще й гердан — неширокою смужкою набираний на кінський волос дрібний різнокольоровий бісер з гарними, оригінальними узорами. Основний мотив — дві квіточки з листочками. Барвистість намистинок — червоних, голубих, жовтих, зелених, чорних, білих — не разить ока. Традиційне використання чорного тла ще більше підкреслює свіжість біленької з червоною серединкою і жовтим листям квітки.

Бідніші дівчата носили скляні «пацьорки»: правдиві коралі були дорогі.

У радянський час одяг на Сокальщині докорінно змінився. На західноукраїнських землях відбулися великі соціалістичні зміни, люди стали жити заможнo, багато. Стирається різниця між містом і селом, між фізичною і розумовою працею. Відійшло в забуття натуральне господарство, і нікому й до голови не приходить самому ткати на верстаті полотно і з нього шити собі одяг. У магазинах є повно дешевої матерії, готових костюмів, суконь. Люди на селі почали одягатися так само, як і в місті. Але любов до народного мистецтва збереглась, ним піклується громадськість, держава, воно культивується в школах, творчо використовується в новому побуті, в текстильній промисловості тощо. У костюмі сокальців можна помітити певне поєднання народних традицій з сучасністю. Наприклад, до святкового одягу чоловіки і жінки одягають вишиті сорочки. У свята можна зустріти літніх жінок, одягнутих у блузки і спідниці старого крою та цілком сучасні жакети з трико. Дівчата далі носять кольорове намисто, голову пов'язують барвистими хустками — ситцевими, шерстяними, нейлоновими, газовими.

В И Ш И В К А

Звичай прикрашувати одяг вишивкою дуже старовинний, існує ще з часів Київської Русі. Це мистецтво з віками розвивалося, вдосконалювалось і набуло масового поширення в народі. Воно розквітло пишним квітом, захоплює своєю красою, народністю, оптимістичністю. Українська вишивка стала відомою і далеко за межами краю.

Прийнято ділити вишивку на так звану рахункову й безрахункову. Рахунковою здебільшого прикрашують сорочки, а безрахунковою — верхній одяг, декоративні тканини, як наприклад, рядна, килимці тощо.

Вишивки виконувалися хрестиками, стебнівкою, позаголковим швом і рідше — плоским гаптом. На Сокальщині в кінці XIX століття був поширений геометричний орнамент. На початку XX ст. все більше виступає рослинний орнамент з мотивами рож, тюльпанів, барвінку. Він komponується у вигляді смуг, галузок з квітами, букетів або віночків з квітів та листків.

Подібна техніка вишивання зустрічається по всій Україні, і сокальська різниться від неї лише своїм колоритом та способом розміщення на одязі.

Цікаво прослідкувати вишивку на рушниках, пошивках, скатертинах. Самі рушники можна поділити на обрядові, декоративні та для щоденного вжитку. Обрядові рушники вживаються під час весіль, а також при зустрічі дорогих гостей. Коли в 1956 році М. С. Хрущов відвідав Сокальщину, Герой Соціалістичної Праці У. Д. Баштик вітала високого гостя хлібом-сіллю на вишитому в селі Скоморохах рушнику.

Рушники на Сокальщині вишивають на кінцях у кілька рядів геометричним орнаментом і закінчують декоративно в'язаними тороками або мереживом. Один-два ряди виконані широким узором різного геометричного орнаменту, а між ним — дві або три вузькі смужки. Останніми роками стали вишивати рушники і рослинним орнаментом.

Звичай вживання декоративних рушників помічається на західних землях України з 20-х років нашого століття під впливом тісніших зв'язків з східними областями України. Такими рушниками прикрашують родинні знімки, портрети, дзеркала тощо.

Гарно вишивають також скатерті, серветки, пошивки на подушки. На пошивках бачимо орнамент у вигляді смуги або гірлянди квітів (село Ільковичі), на скатертинах — обрамлення або дрібні розкидки квіточок, що заповнюють усе поле.

Орнаментальні мотиви, які зустрічаємо на сокальській одяговій вишивці, взяті з оточуючої природи і предметів побуту, на що вказують і самі назви орнаменту: «рожі», «галузочки з ягідками», «сливочки», «колесо квітів», «дзвіночки», «яблучка», «горішки», «смерічки», «галузочка тюльпана», «галузочка дикої рожі», «виноград», «городнички», «віконця», «барвінок» тощо.

Для рослинного орнаменту характерна легкість композиції, приємне поєднання кольорів.

Геометричні вишивки мають такі назви: «клинці в клинах», «калиточки», «зорі», «вікна-більші», «більші клинці», «малі клинці», «трикутні клинці», «вужі-козельці», «зірки», «посажка», «вишні».

Сокальською вишивкою зацікавилися художники з Львівської фабрики ім. Лесі Українки і дуже вміло використовують окремі фрагменти для декорування жіночих блузок і чоловічих сорочок. Цією вишивкою оздоблюють також порт'єри на двері, фіранки для вікон, наволочки на подушки, декоративні серветки.

Т К А Н И Н И

Виробництво тканин на Україні має давні традиції. Народні ткачі ткали з льону й конопель полотно, рядна, декоративні рушники, з вовни — килими, килимці, полавники, наліжники тощо.

З розвитком капіталізму такий вид домашнього промислу почав занепадати у зв'язку з тим, що фабрики стали виробляти всякі матерії, які були набагато дешевші, хоч з художнього боку не дорівнювали багатьом гарним народним тканинам.

У 1919 році В. І. Ленін вказував на необхідність підтримати народні промисли, як один з видів народного мистецтва.

На Сокальщині тепер є група ткачів, які займаються художнім ткацтвом, дають хороші взірці різних тканин.

Для українських декоративних тканин характерна підпорядкованість одному кольору. На Сокальщині таким кольором є чорний. Він вносить у барвисту тканину стриманість.

При виробленні тут ряден конопляна основа перетикалася вовняною пряжею. Фон здебільшого був чорний. Орнамент будували з однокольорових та різнокольорових смуг, які чергувалися між собою.

Тепер народні майстри прикрашують свої рядна смугастим орнаментом. Тло — чорне або синє. Комплекси смуг розташовують на більшій віддалі одна від одної, ніж раніше. Орнамент сучасних ряден значно різноманітніший, ніж до сорокових років.

Кращими народними майстрами вважається на Сокальщині сім'я Баштиків з села Скорохохи. У своїх ряднах П. І. Баштик використовує багато кольорів, які доповнюють один одного. За основу бере геометризований ланцюжок, який по-різному повторюється в кожній окремій орнаментальній композиції. Рядно довжиною два метри, шириною — півтора має шість різних за кольором і формою орнаментальних смуг, які розташовані по обох боках поздовжньої осі тканини.

Гарні рядна виробляють в селі Лучиці, де працює відомий старенький ткач С. П. Слюсар. Його рядна смугасті, досить спокійні в кольорах. Тканини народних майстрів користуються великою популярністю серед населення Сокальщини.

Ще варто згадати сокальську вибійку — «димку» чи «мальованку».

Виготовленням вибійки займалися мандрівні майстри «димкарі», і тим пояснюється, що в орнаменті сокальської вибійки часто зустрічаються узорі, відомі й у інших районах.

Орнамент сокальської вибійки найчастіше геометричного, дрібного малюнка. Пізніше у вибійках був і квітковий орнамент. З вибійки шили різні кабати, жіночі спідниці, запаски, каптани, а навіть штани. Тканини, призначені для чоловічого одягу, мали в основному лінійний орнамент у вигляді смуг («в три-чотири дороги»), в пряму або косу клітку («решітку»). Орнамент вибійок для жіночого одягу був більш різноманітний щодо рисунка, він komponувався в смуги, які заповнювалися мотивами «ромбиків», «кривульок», «гребінчастих ліній», «горошків»¹. Вибійка мала простий і нескладний малюнок, обходилась дешево. Її використовували для буденного одягу незаможні селяни.

Орнамент квіткових сокальських вибійок знайшов деяке застосування в прикрашуванні сучасних одягових тканин масового фабричного виробництва. Прикладом може послужити шовкова тканина, виконана технікою фотофільмодруку Київським шовкоткацьким комбінатом².

¹ С. Й. Сидорович. Орнамент народних тканин західних земель України XIV—XVIII ст. Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. К., 1959.

² УДМЕХП. Фонд тканин. №№ ЕП 824, ЕП 65161.

К Е Р А М І К А

Гончарне виробництво на Львівщині теж має свої давні традиції¹. У ХІХ столітті тут працювало багато відомих майстрів-кераміків, серед них Шостопалець, Білик, Боярський, Гордійчук. Найбільш відомою стала кераміка Сокальщини завдяки виробам Шостопальця (його кахлі, посуд, дзбанки тощо).

Велика збірка виробів Василя Шостопальця зберігається у фонді Львівського музею етнографії та художнього промислу і в інших музеях Львова.

Чим же вона цікава і характерна?

При порівнянні виробів Шостопальця з подібними виробами інших відомих у той час майстрів, зокрема Бахматюка з Покуття відразу кидається в очі простота орнаменту, яким Шостопалець прикрашував свої вироби, та виразність форм самих виробів. Звичайно, різноманітність форм сокальської кераміки не можна зводити лише до виробів Шостопальця. Кожен майстер вносив у цю справу щось своє, оригінальне.

Сокальські дзбанки мають споріднені форми, але дуже різняться від виробів інших місцевостей.

Орнамент виробів Шостопальця можна поділити на три групи: квіти, птахи, розети. Для розпису кахель і посуду він користувався всього трьома кольорами: жовтим, коричневим і зеленим, але вмів так поєднати їх, добре скомпонувати мотив, що не відчувається жодної монотонності. Його посуд, кахлі — ясні, теплих кольорів. Мотив дається крупним планом, немає перевантаження узором. Ця простота в трактовці орнаменту і є тою характерною головною рисою виробів Василя Шостопальця яка справляє дуже приємне враження на глядача.

Творчу фантазію і тонкий народний гумор Шостопальця видно і з його фігурного посуду. Сатирично і гостро показав він представників панівних класів. Обличчя монахів, панків, корчмарів бундючні, тупі від ситого життя і неробства. Дзбанки-монахи навіть кольором поливи — темно-коричневим — нагадують одяг цих служителів культу, що наживалися на кривді народу.

Соціальні мотиви в кераміці В. Шостопальця — логічне відображення тогочасної дійсності. Подібний фігурний посуд відомий і в багатьох гончарських центрах України ХVІІ—ХІХ століть.

Цікаві тексти написів, зроблених майстром, що також свідчать про його спостережливість і тонкий гумор, про його класове чуття.

Широко відомий був і сокальський майстер-керамік другої половини ХІХ століття Книш, який переважно виробляв посуд.

Занепад гончарства на Сокальщині був закономірним явищем і обумовлений, перш за все, розвитком фабричної промисловості, вироби якої суперничали з гончарними і різноманітністю матеріалу, і дешевою ціною, і міцністю.

Але в зв'язку з тим, що в останні роки вироби народних майстрів все більше входять у наш побут і займають почесне місце в інтер'єрі міських і сільських квартир, бажано, щоб керамічна фабрична промисловість зверталася не тільки до зразків таких відомих керамічних центрів на Україні, як Опішня, Косів, але й до менш відомої досі сокальської кераміки. Її теплий колорит, лаконічність і простота форм та оздоблення знайдуть широке визнання у нашого вимогливого покупця.

¹ К. М а т е й к о. Народна кераміка західних областей Української РСР. К., 1959, стор. 17.

П И С А Н К А

Сокальська писанка цікава, оригінальна своїм орнаментом і композицією, які вироблялись протягом століть. Писанки в давнину не мали нічого спільного з християнськими обрядами.

З численних міфів, сказань, зібраних російським ученим А. Афанасьєвим, довідуємось, що серед слов'ян здавна були поширені різні обряди, зв'язані з яйцем. Тільки згодом церква використала це і включила свято писанок у свій календар. Проте писанки ніколи не мали релігійного забарвлення. Вони були своєрідним і цікавим відображенням радості весни, краси природи. Язичеське свято на честь сонця, що пробуджувало світ до життя і прославлялося в хороводах та мистецтві народу, знайшло своє відбиття і в цьому народному звичаї — малюванні писанок. На Сокальщині не зафіксовано якихось обрядів, що супроводжували б виготовлення писанки. Але існувало повір'я, що писанка вийде тоді гарною, коли в хаті нікого не буде, і ніхто не наврочить; звідси і намагання лишитися насамоті під час роботи. Готову писанку дівчата дарували в свята парубкам, а ті, в свою чергу, давали дівчатам персні, стьожки, цукерки.

Писати писанку — справа нелегка і була під силу тільки тій жінці, яку природа надарувала майстерністю художника і тонким смаком.

Писанки Сокальщини відрізняються і від дуже колоритних, яскравих високохудожніх гуцульських, і від скромних, але теж цікавих бойківських, і від писанок інших етнографічних районів України своїм рослинним орнаментом, своєрідним композиційним розміщенням його на площині яйця, специфічним колоритом. Вони мали чорне, інколи червоне тло. Дуже рідко зустрічалися писанки з темно-бузковим або зеленим тлом. Часто на природній колір яйця наносився контурний малюнок червоною фарбою, тоді писанка була також гарна. Для нанесення малюнка на площині писанки вживали тут переважно дві фарби: червону і жовту. Використовувалися й інші кольори, але рідше.

За колоритом писанки Сокальщини подібні до вишивок.

Найдавнішими основними мотивами сокальських писанок є «гачковий хрест», «троячок», «решітка», «сонечка», «зірки». Пізніше бачимо «дубове листя», «грабельки», «вітрячки», «курячі лапки», «баранячі ріжки», «метелики», «бджілки».

Геометричний орнамент був завжди дрібних форм. Рослинний пройшов зміни в напрямку від простого і дрібного рисунка (галузочки з квіточками або дрібними листочками) до більш складного і більших форм рисунка у вигляді квітів, вазонів з квітами, лапатоного листя, які вкривали поверхню писанки.

Творче, глибоко переосмислене використання цього орнаменту бачимо на килимах відомих українських художниць сестер Олени і Ольги Кульчицьких.

Декоративний орнамент сокальських писанок можна з успіхом використати в різних галузях промисловості, зокрема в текстильній, в оздобленні предметів сучасного побуту. Прикладом використання цього орнаменту можуть служити деякі тканини, виготовлені на Дарницькому і Київському шовкових комбінатах, на комбінаті ім. Щербакова, Першій ситце-набивній фабриці Москви.

Орнамент Сокальської писанки може знайти застосування в поліграфічній промисловості — в оформленні книг, плакатів, поштових конвертів, а також у фарфоро-фаянсовій промисловості — в декоруванні посуду, в облицьовувальних плитках, кахлях.

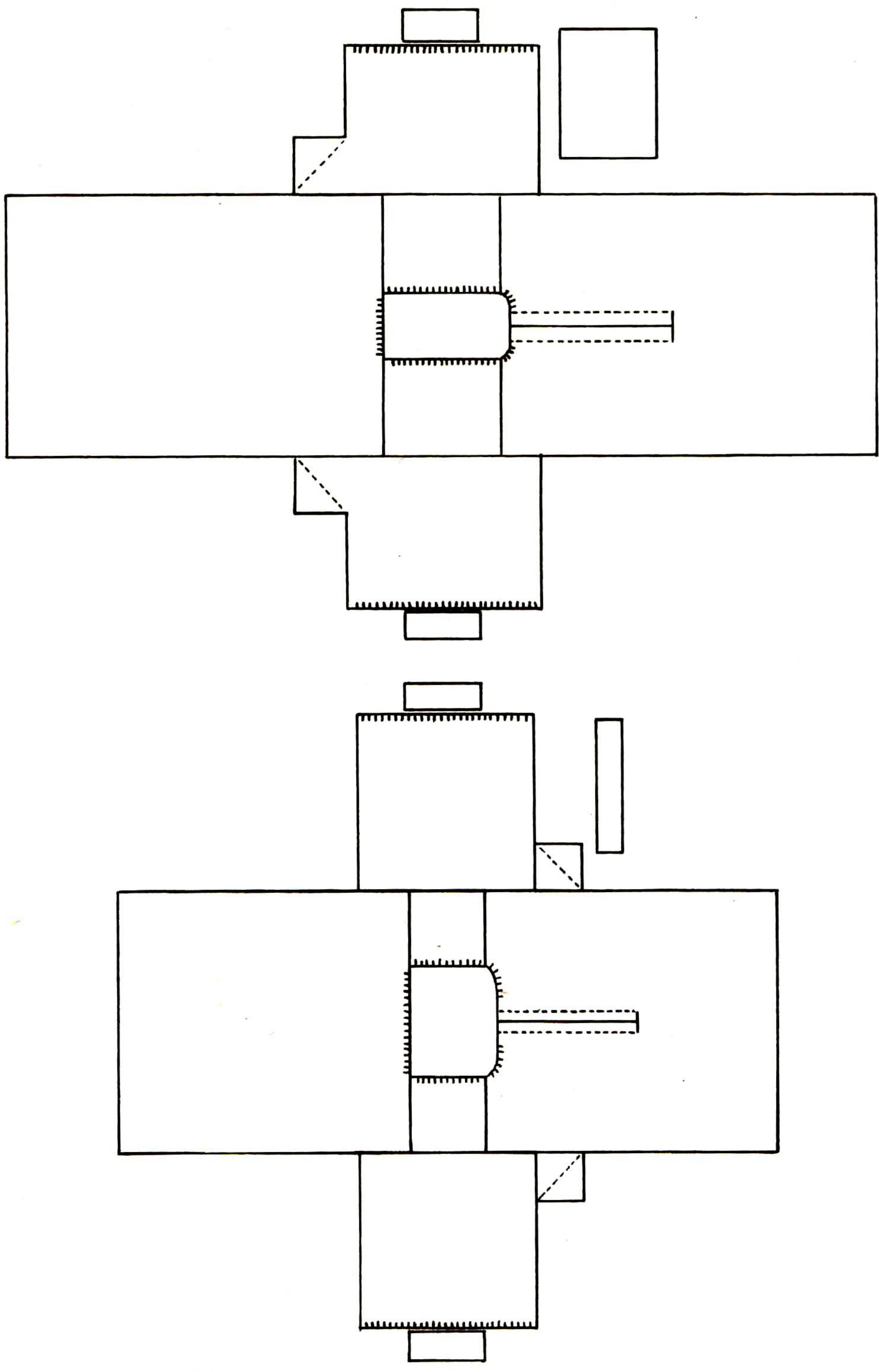
З джерел народної творчості треба брати неоціненні скарби і широко використовувати їх в культурі сучасного побуту.

Вікторія Маланчук.

ІЛЮСТРАЦІЇ

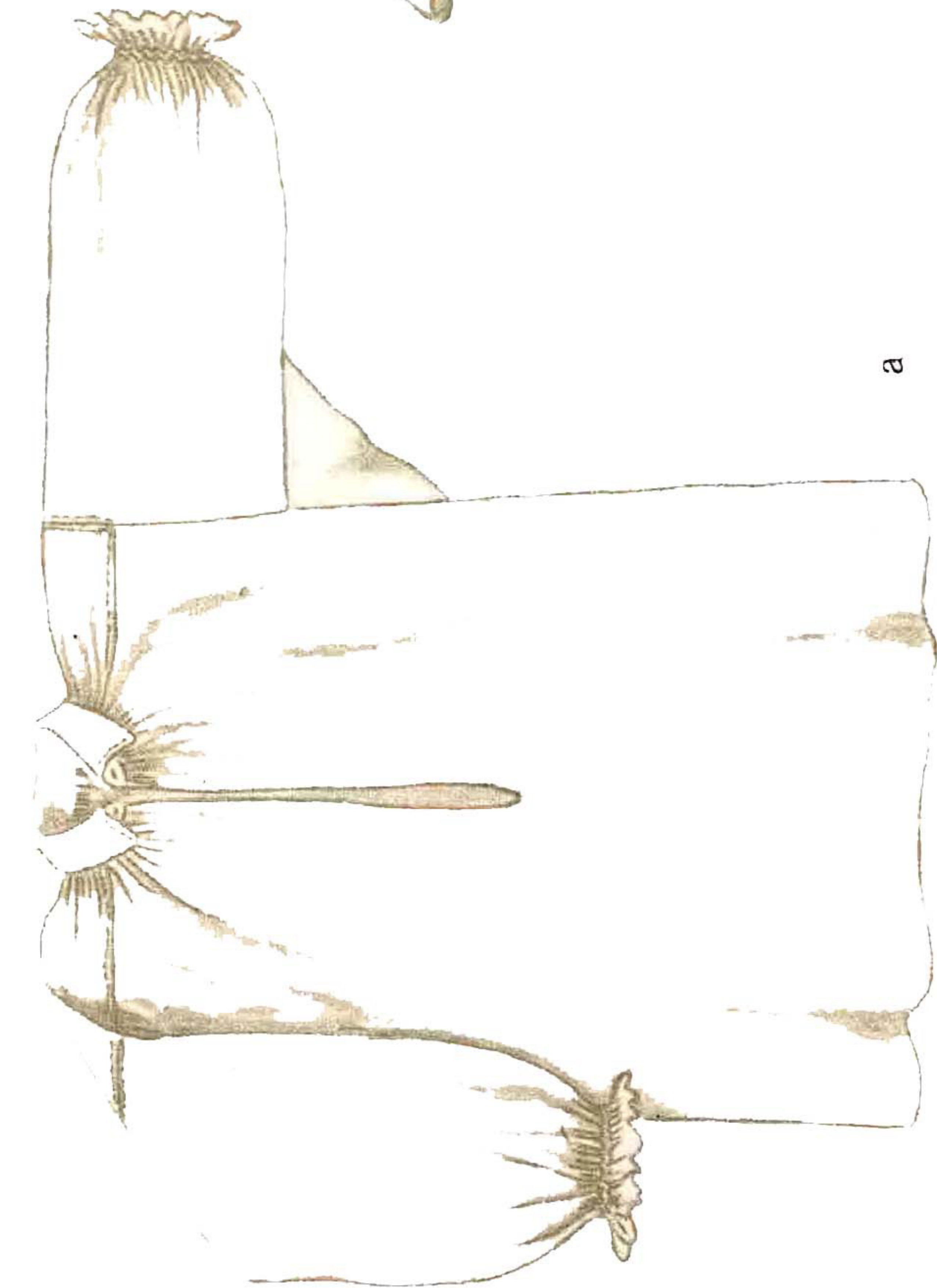

1. Крій жіночих сорочок.

б

а

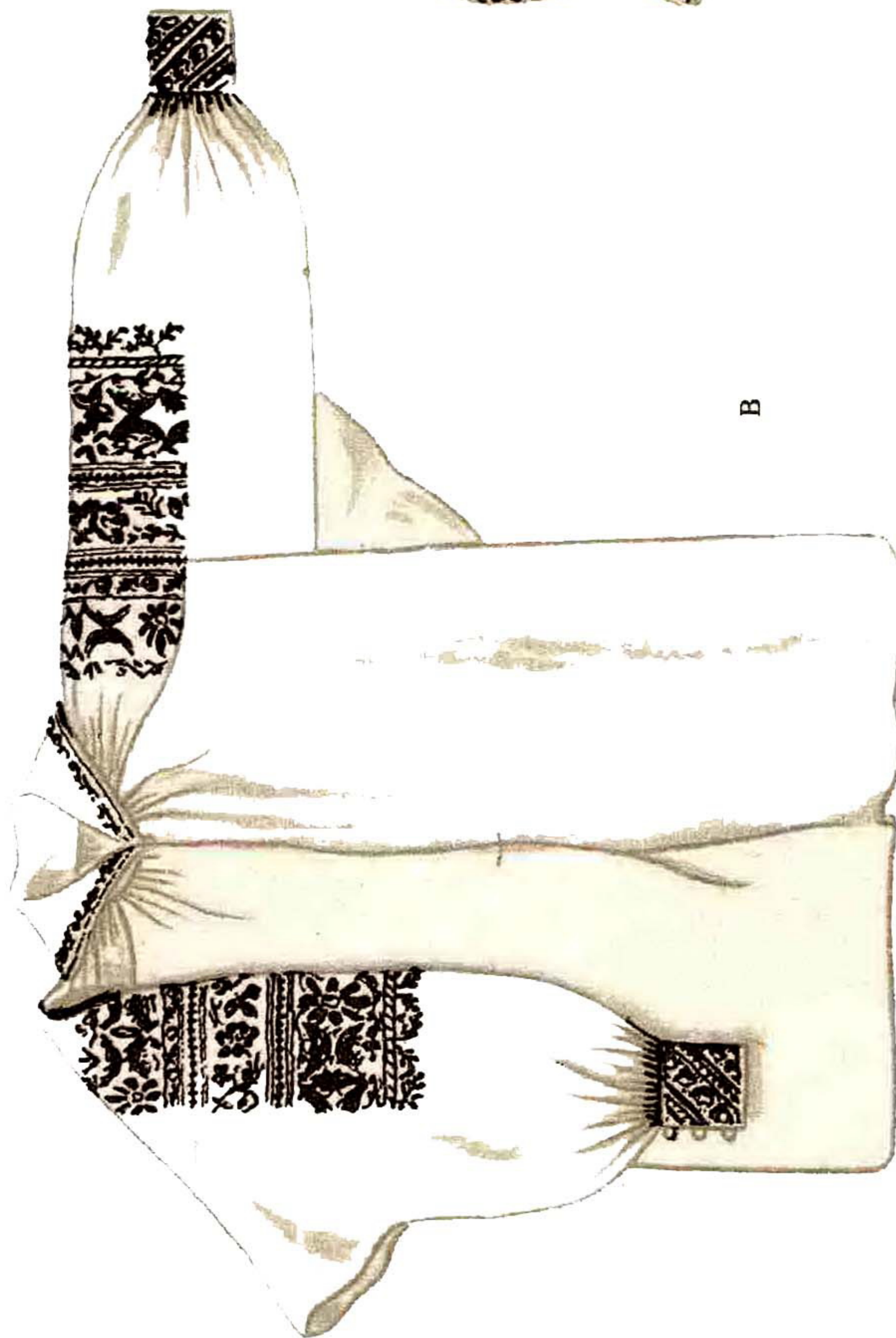

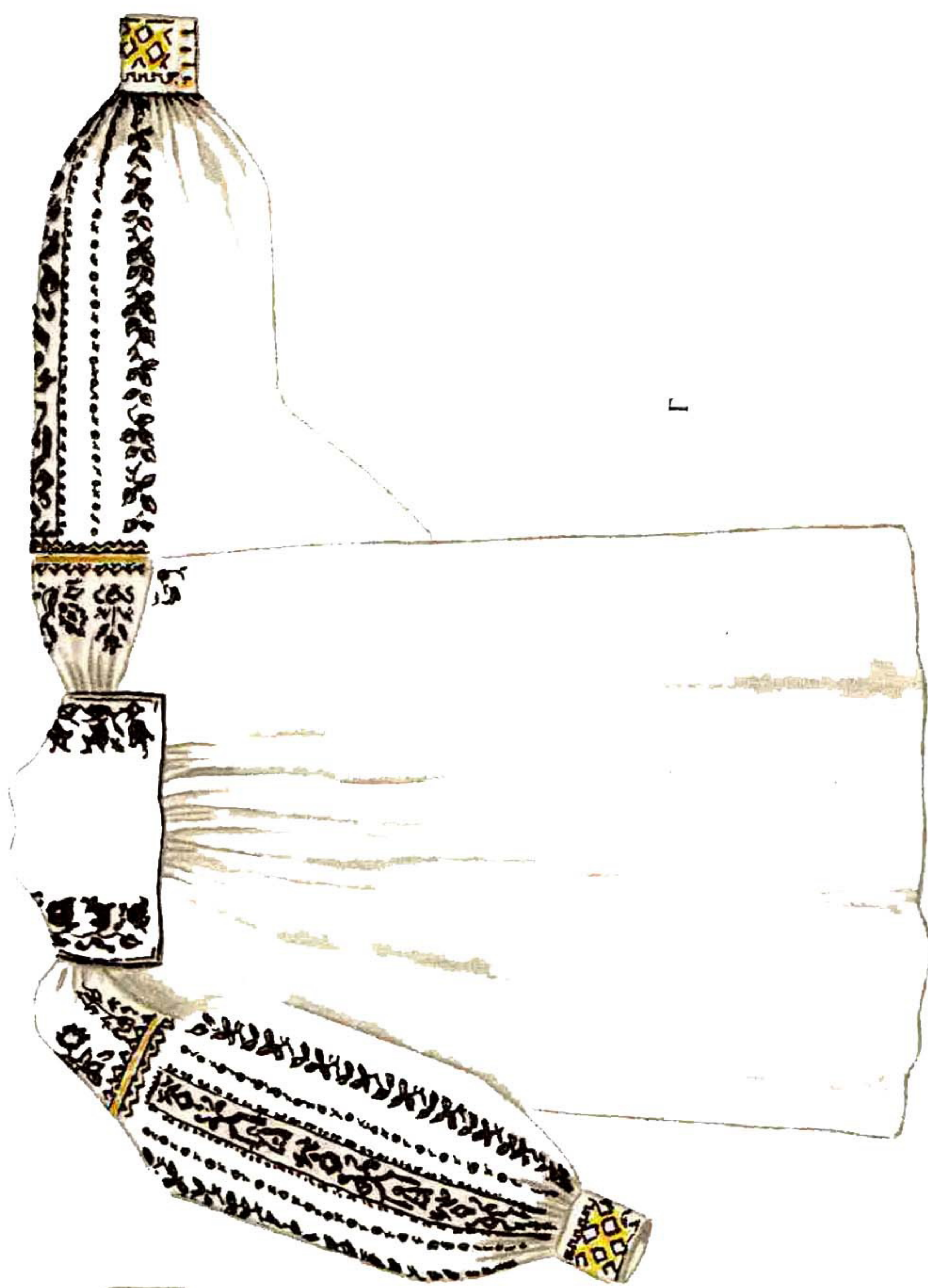
а

б

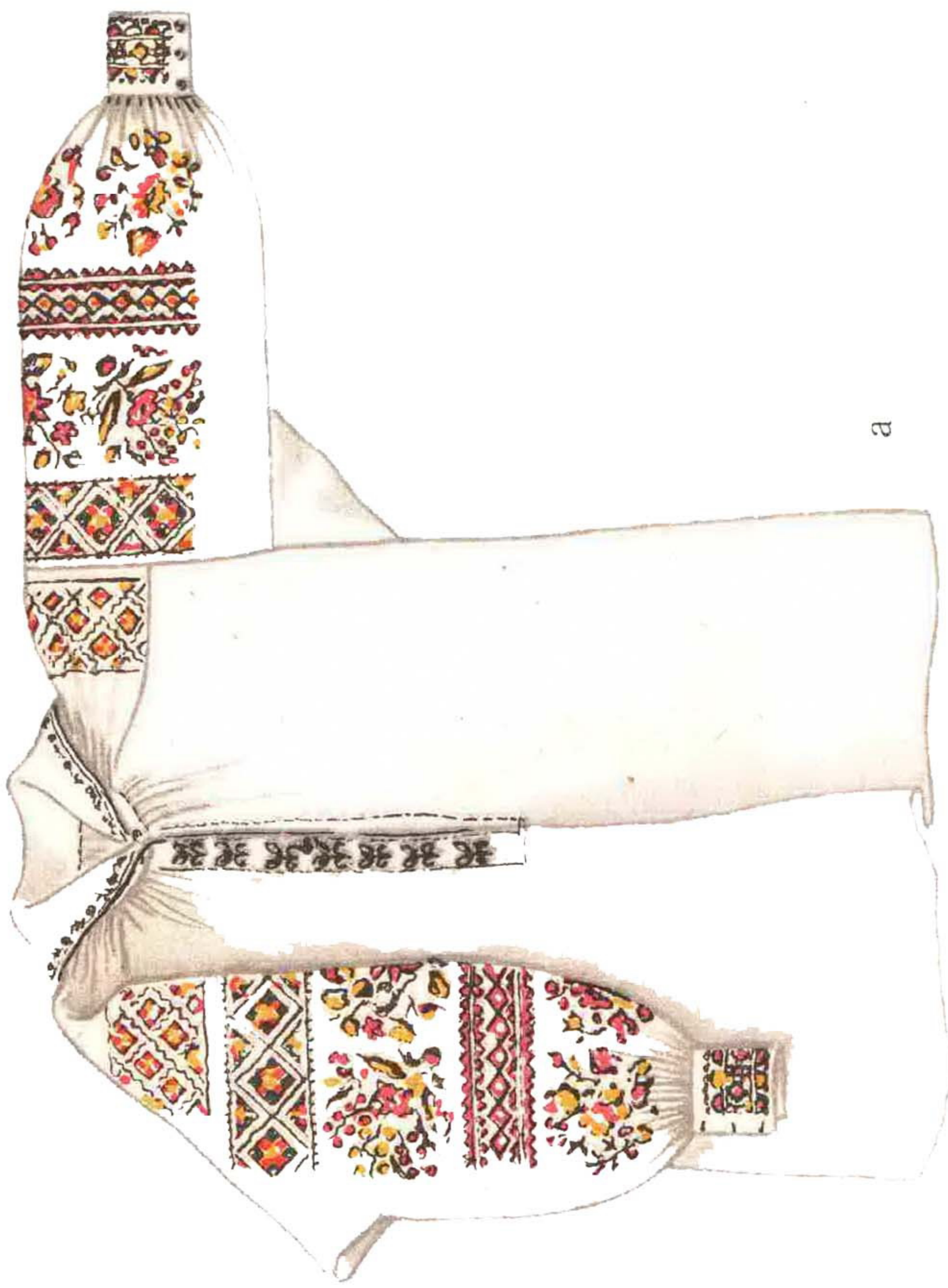

в

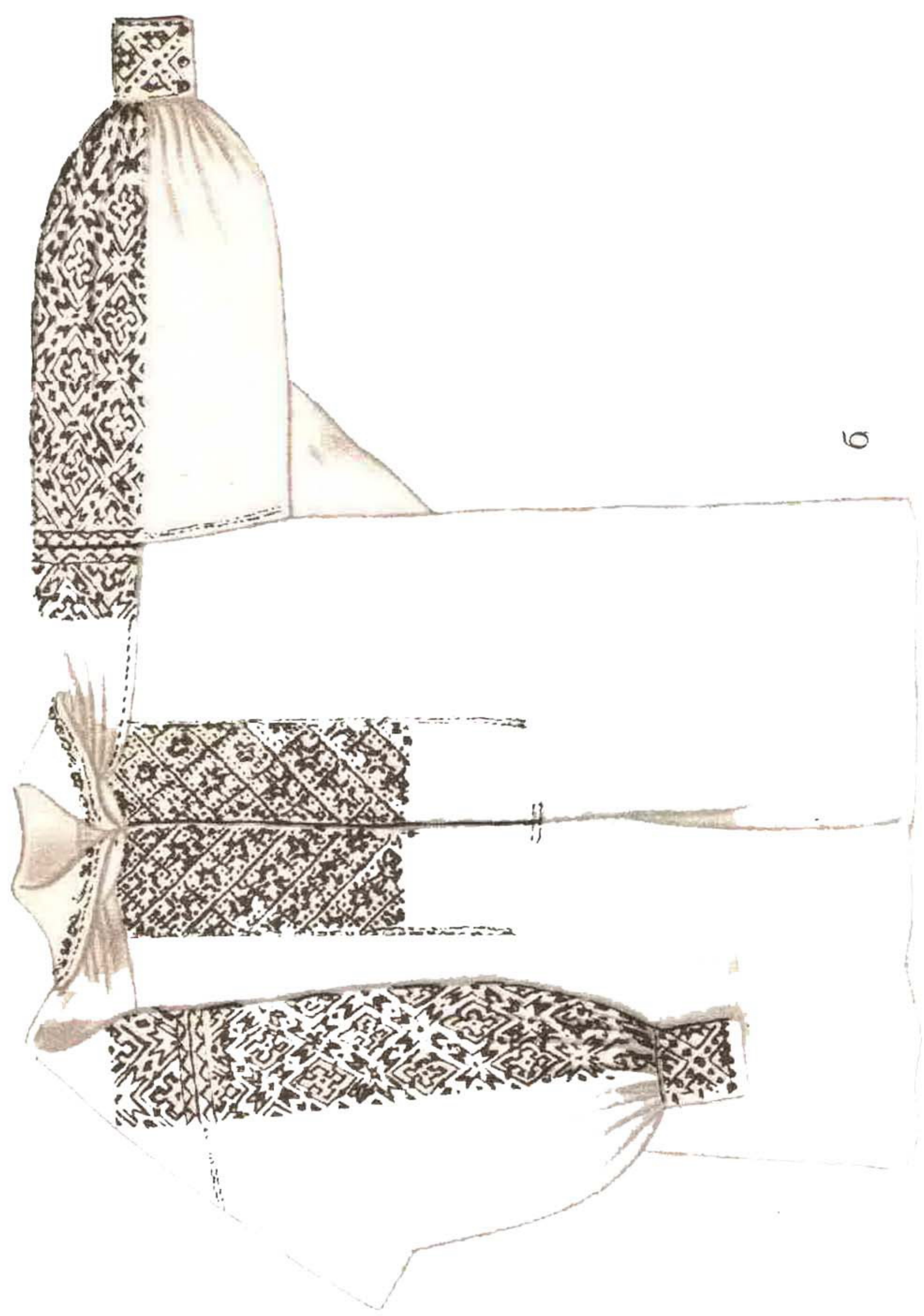

г

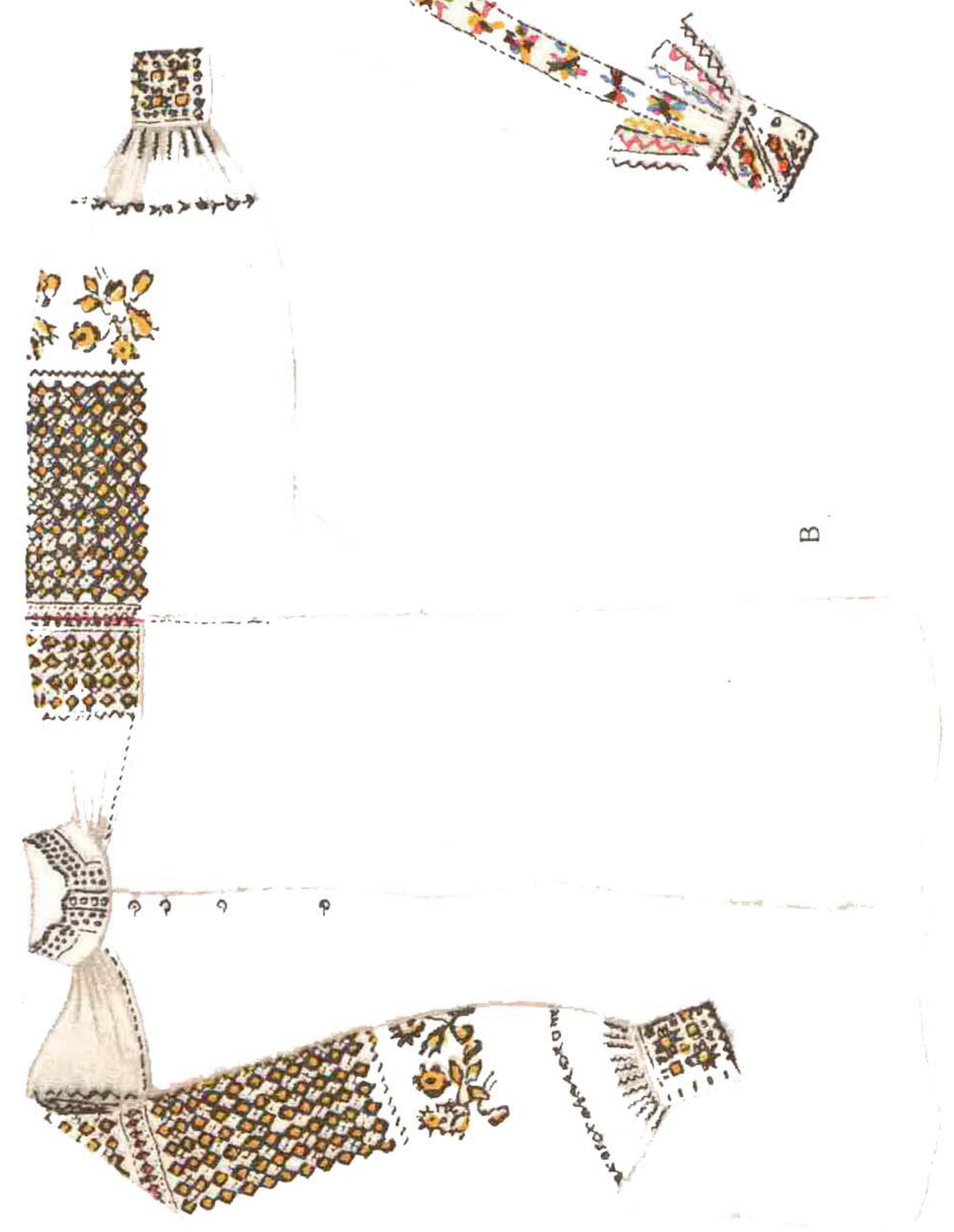

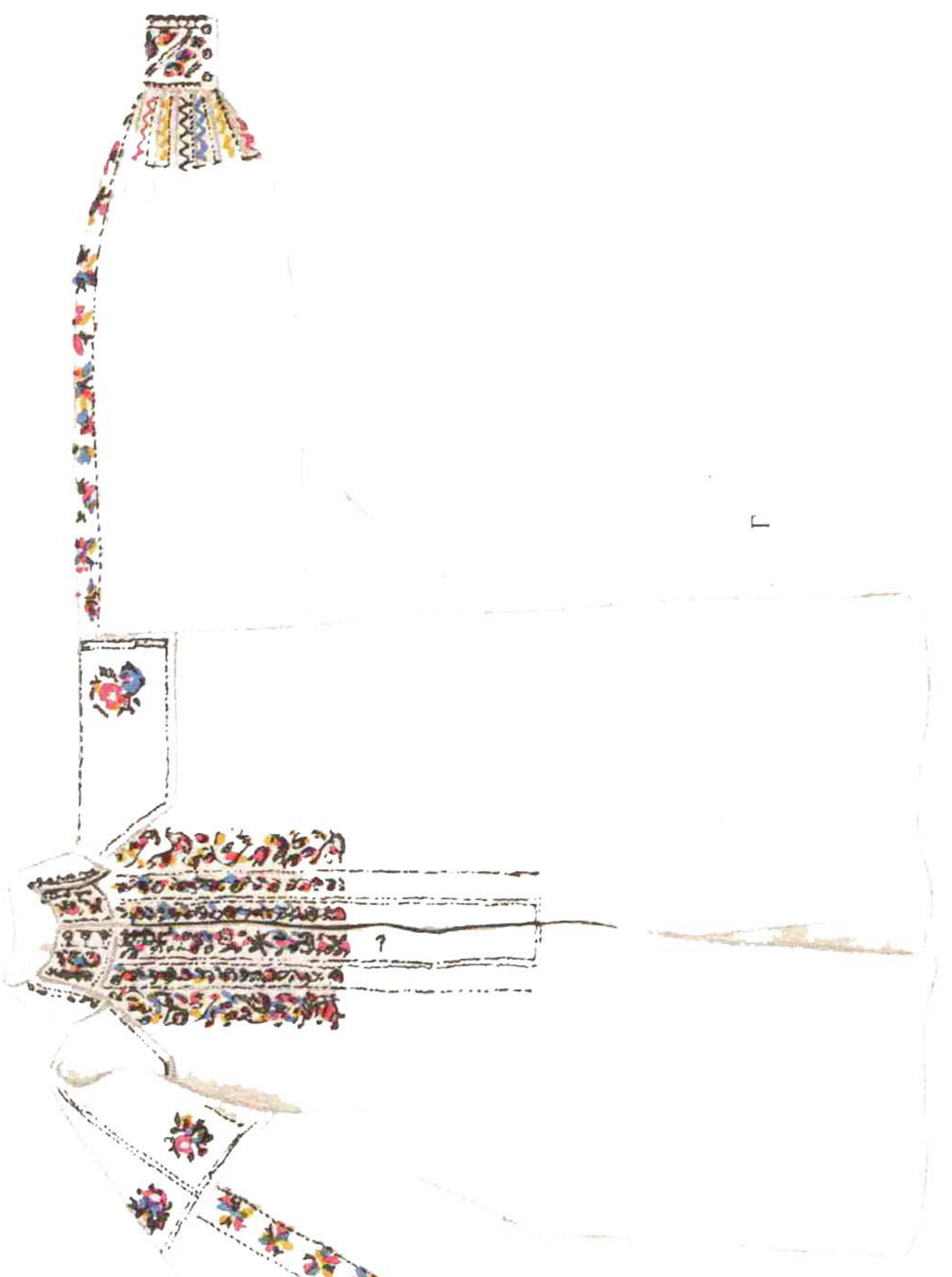
а

б

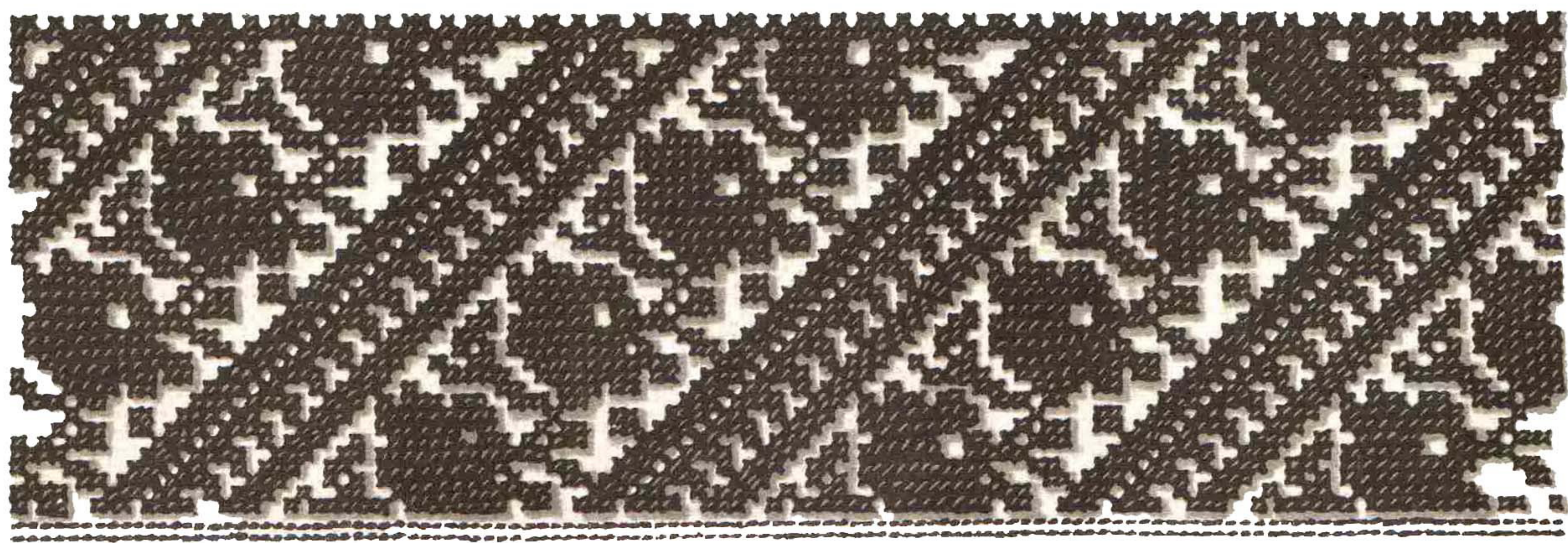
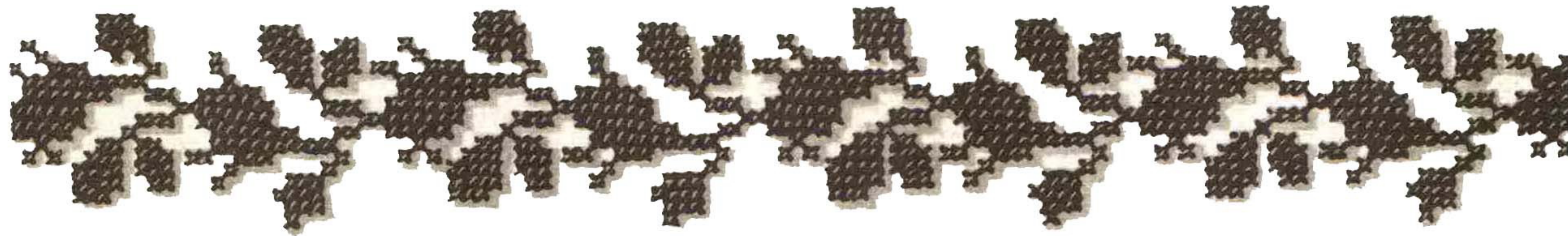
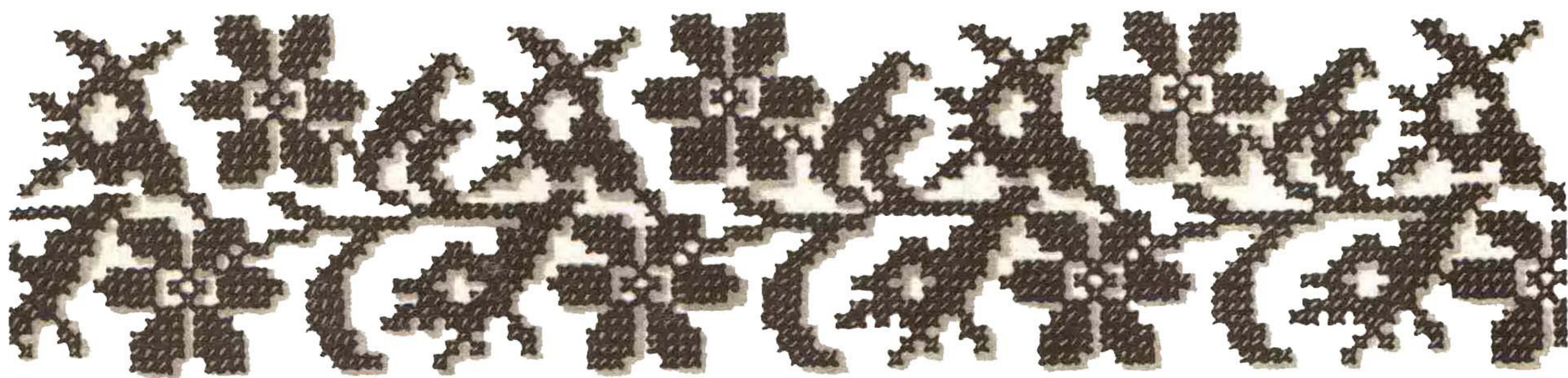
в

г

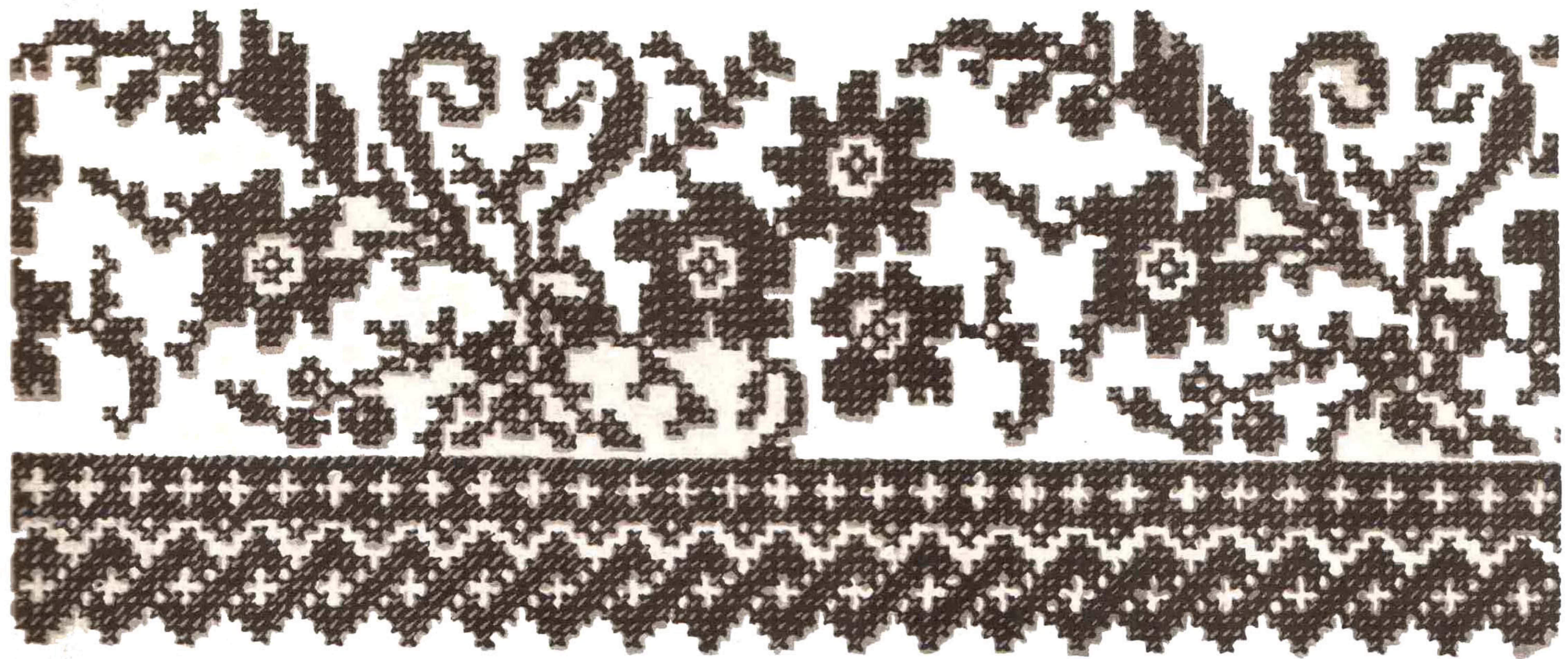
3. Жіночі сорочки (а, б, в) і чоловіча весільна сорочка (г).

4. Фрагменти рукава жіночої сорочки.

а

б

5. Фрагмент жіночої сорочки (а).

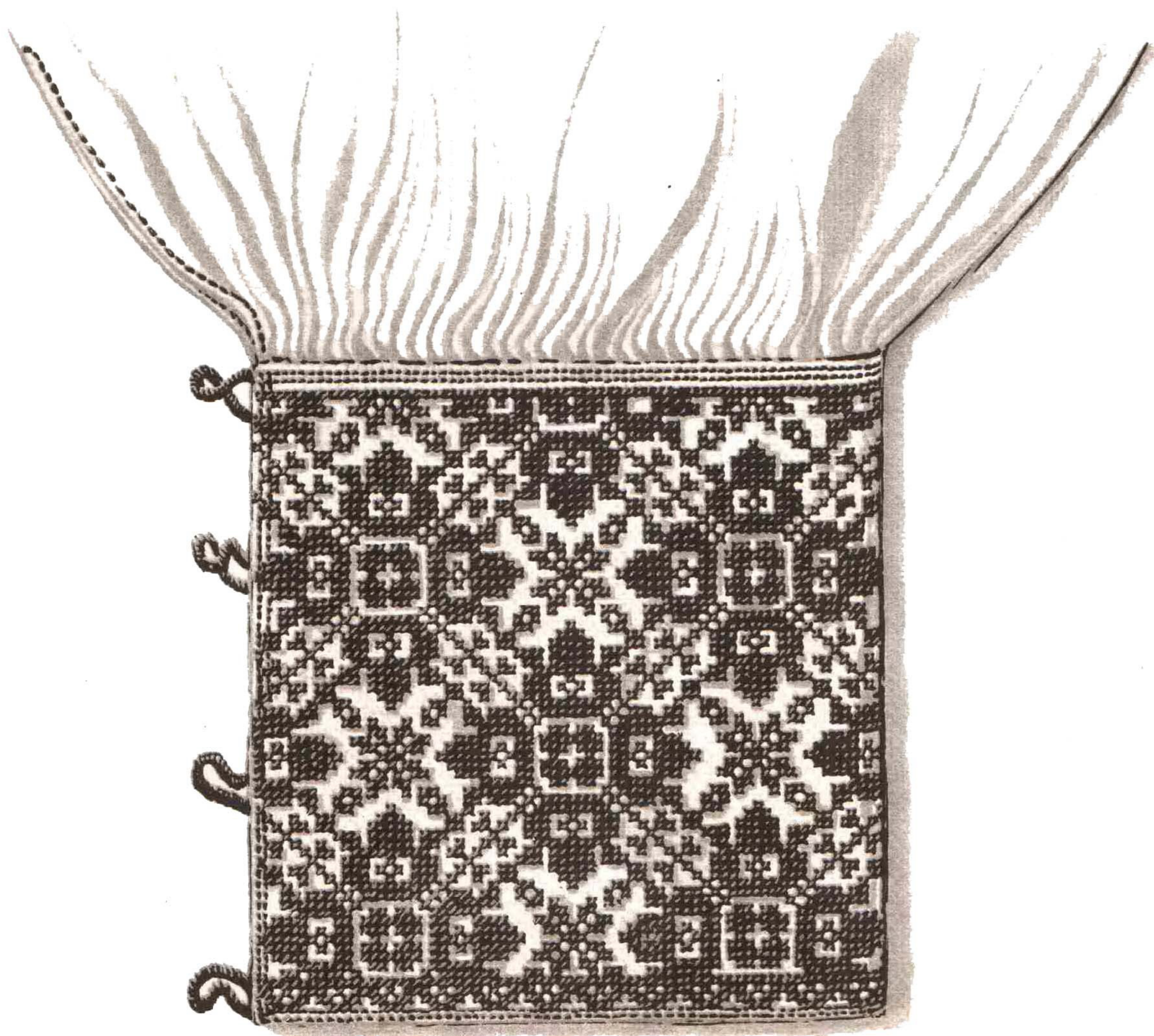
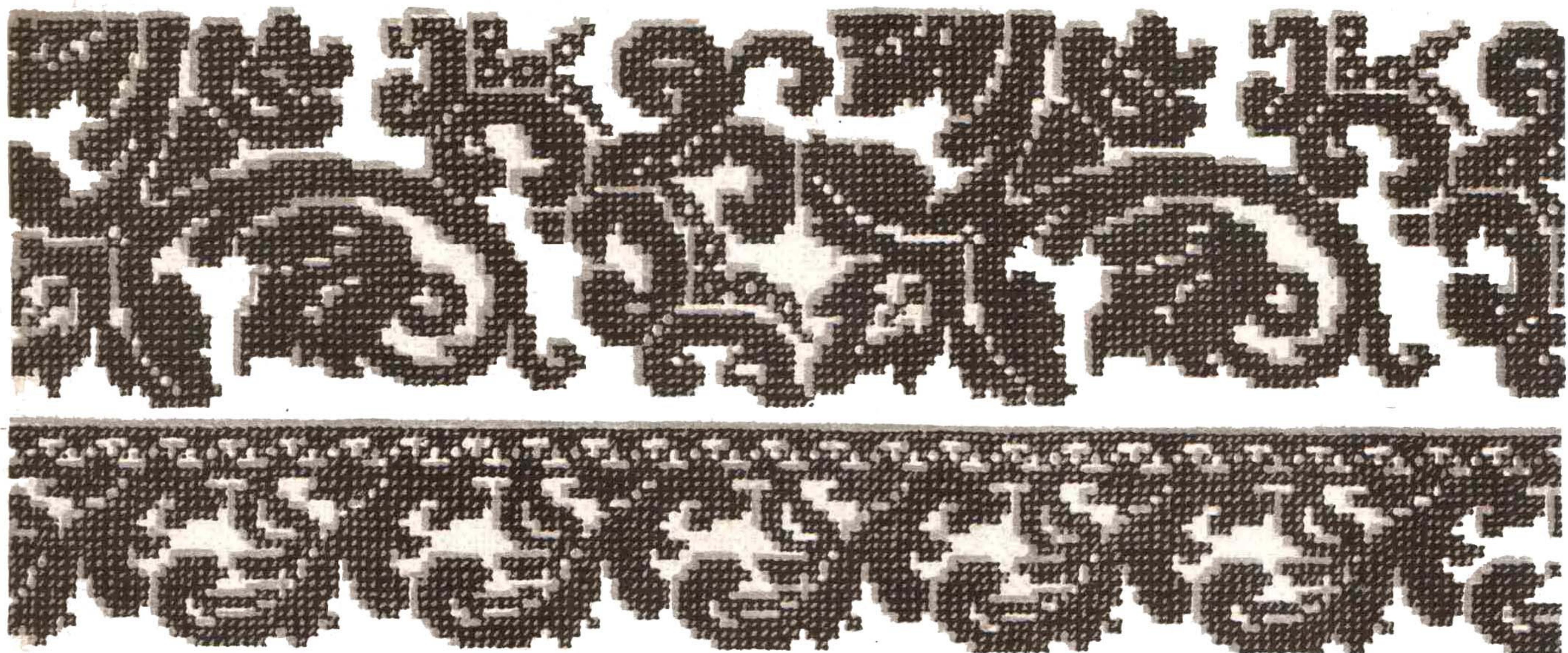
Маніжка чоловічої сорочки (б).

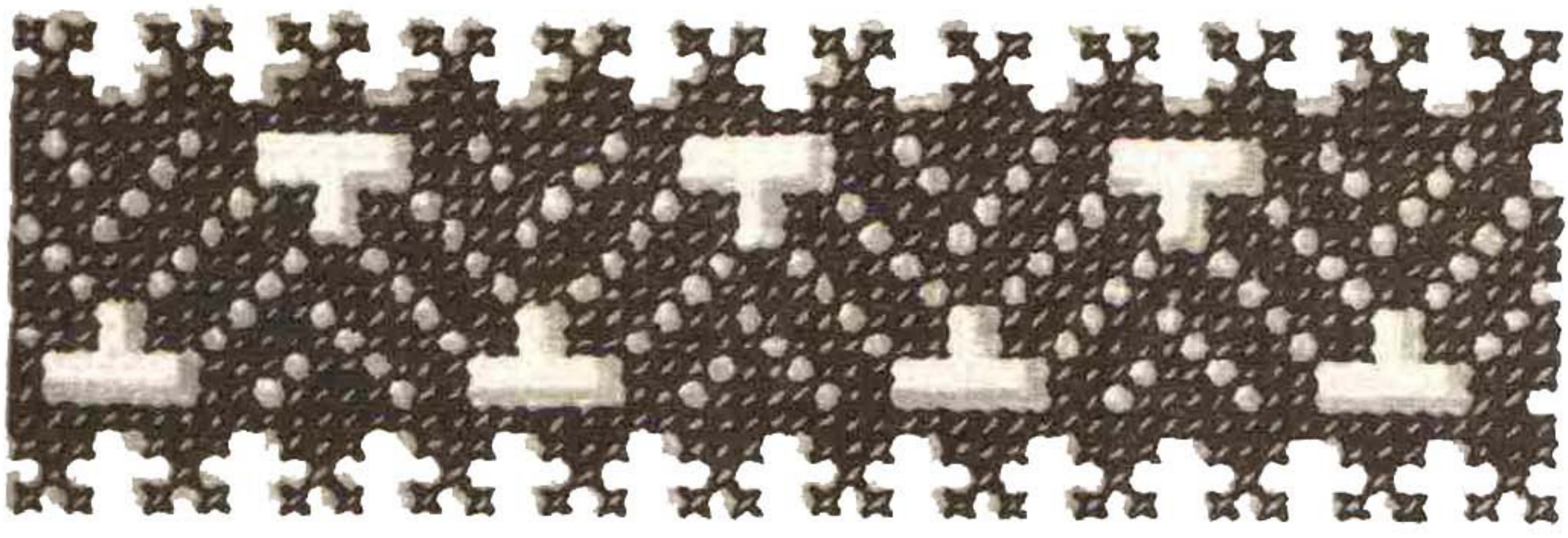
6. Фрагмент рукава жіночої сорочки.

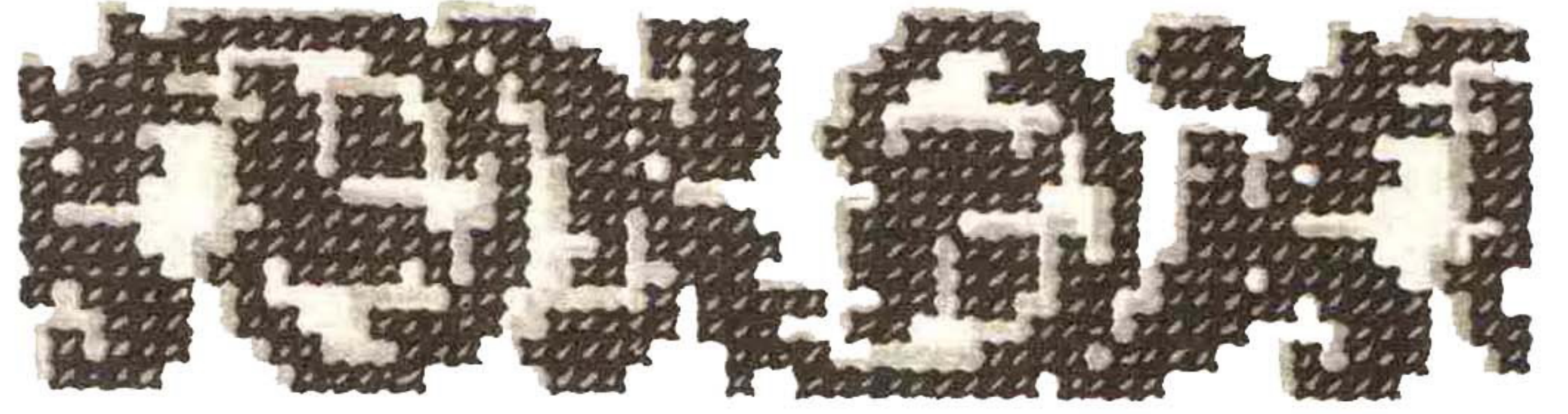

7. Фрагменти рукава жіночої сорочки.

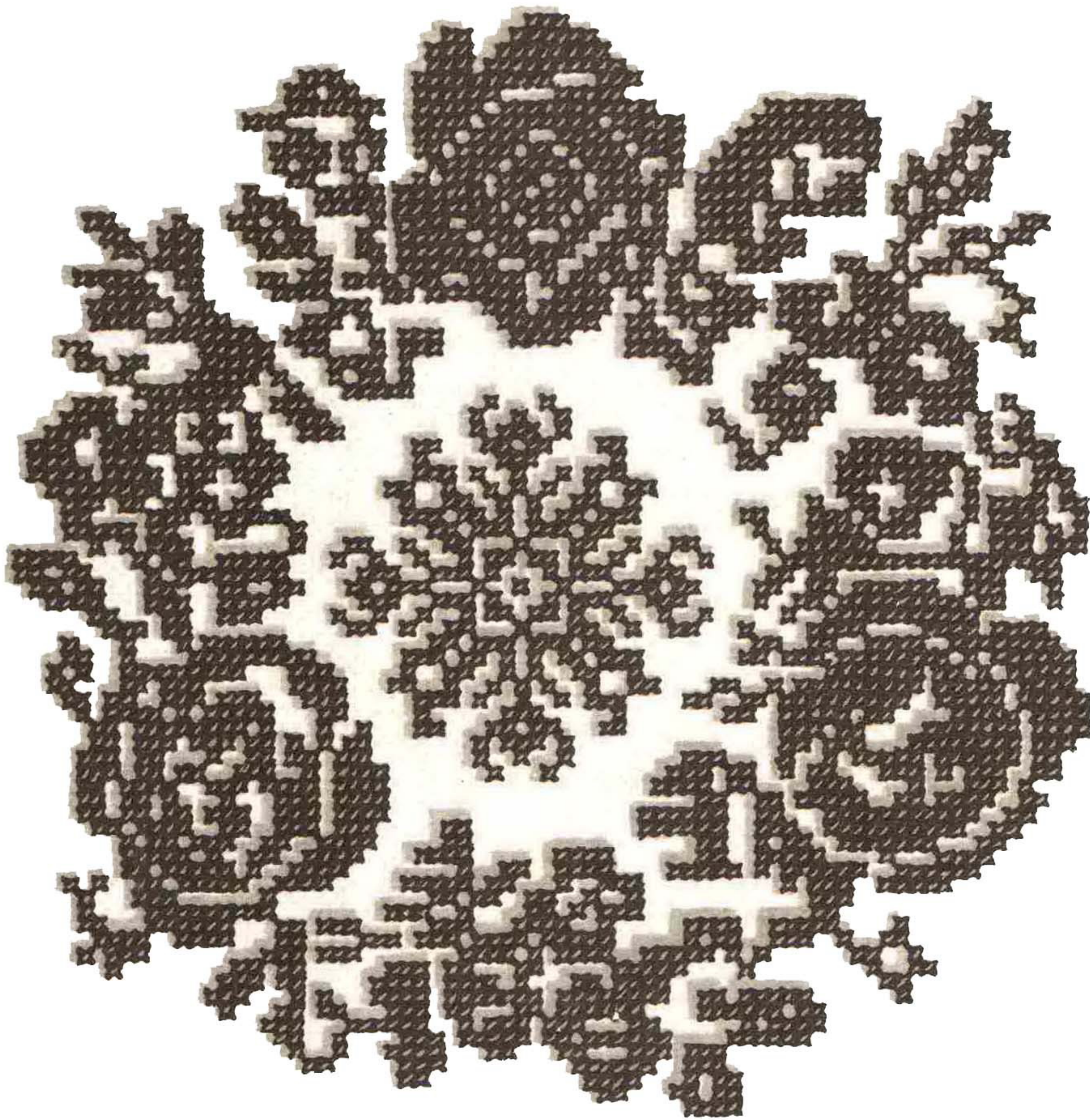

а

б

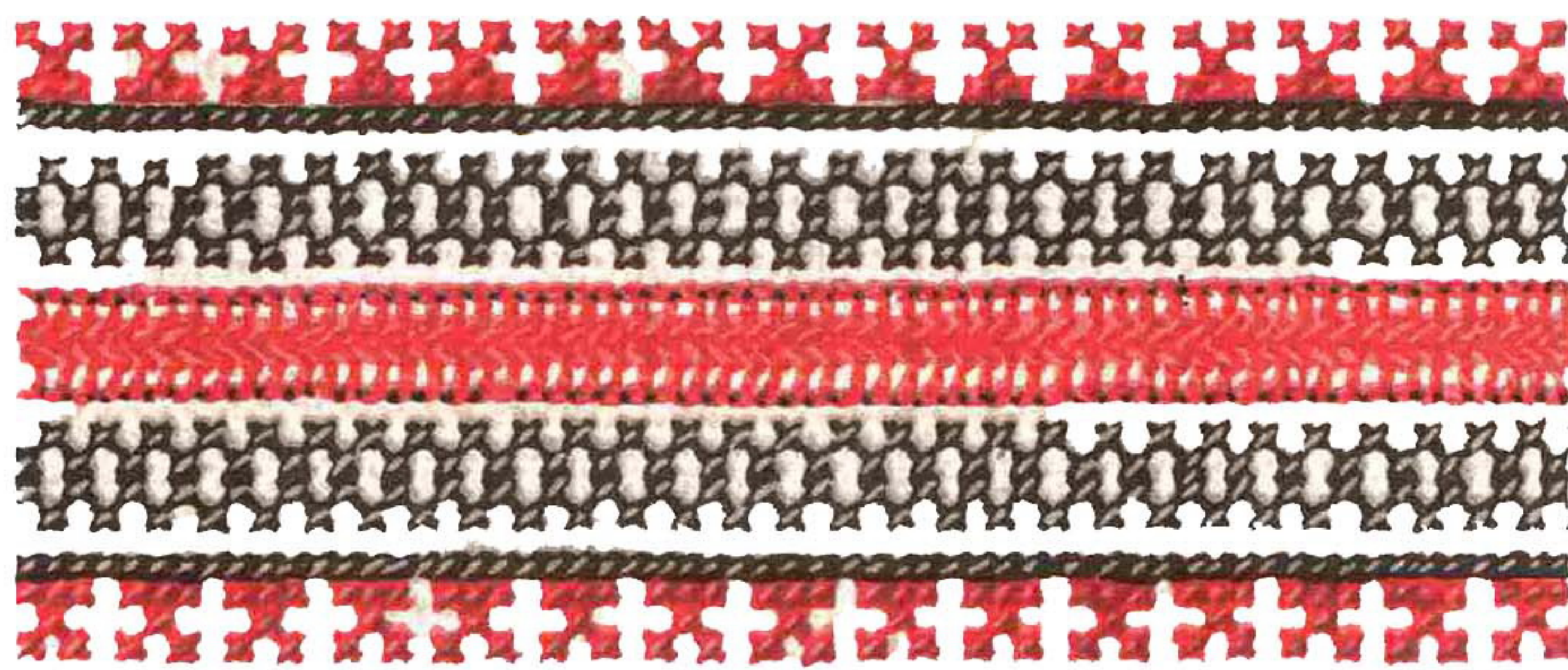
в

8. Фрагмент рукава жіночої сорочки (а).
Фрагмент вишивки коміра жіночої сорочки (б).
Фрагмент рукава жіночої сорочки (в).

а

б

9. Вишивка гладдю і хрестиком (а).
Фрагмент рукава жіночої сорочки (б).

а

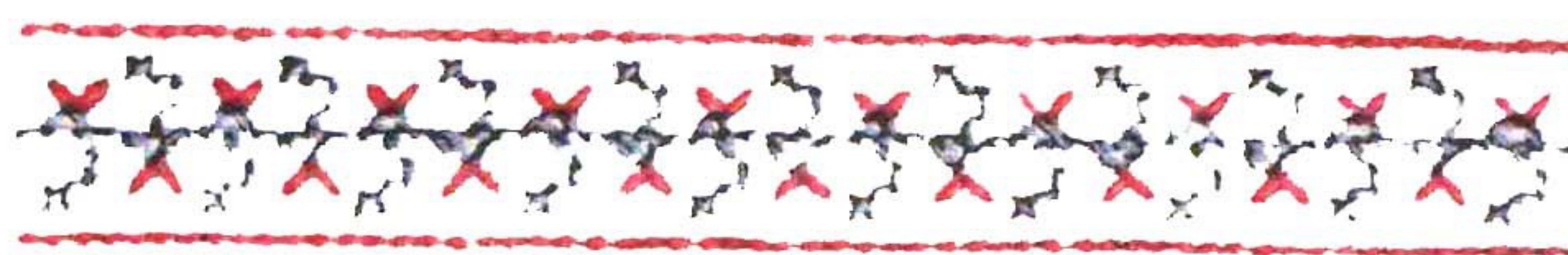
б

10. Фрагменти рукава жіночої сорочки.

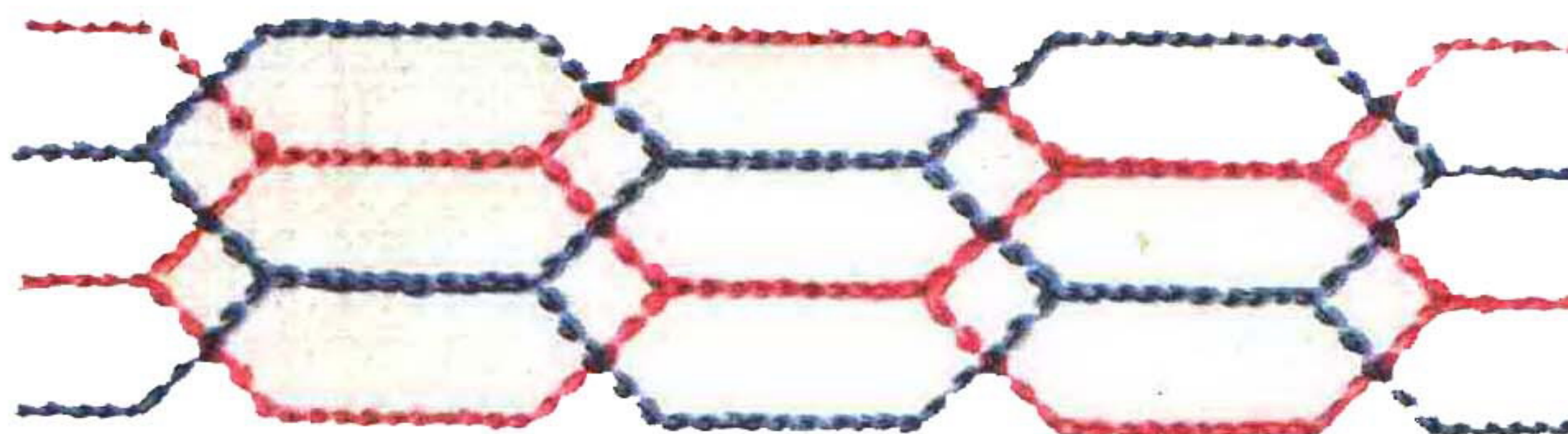
и

ж

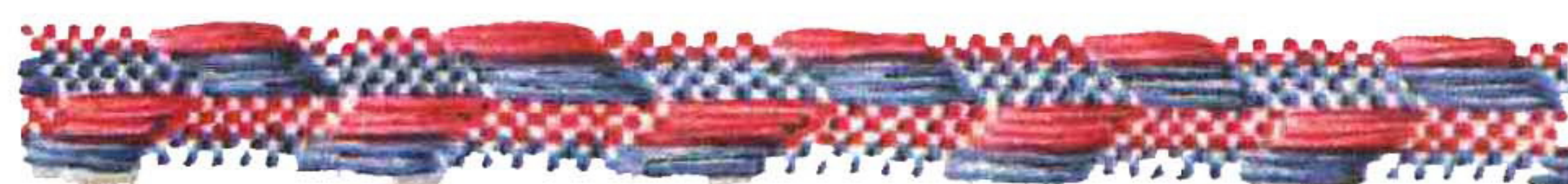
б

з

в

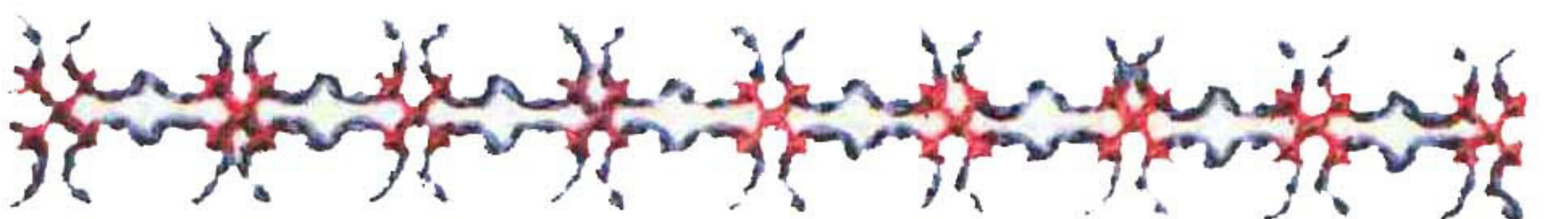
г

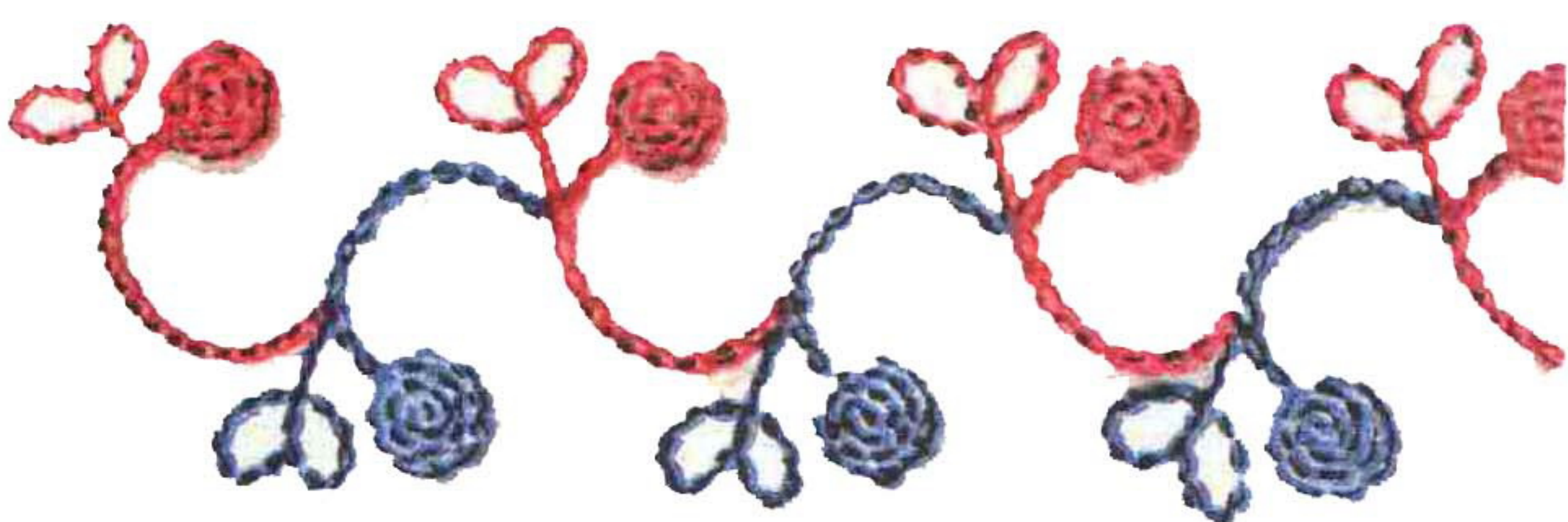
д

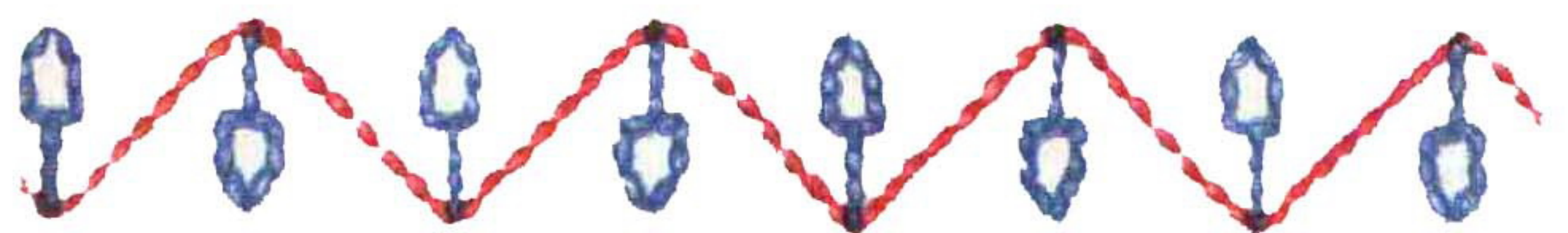
е

ж

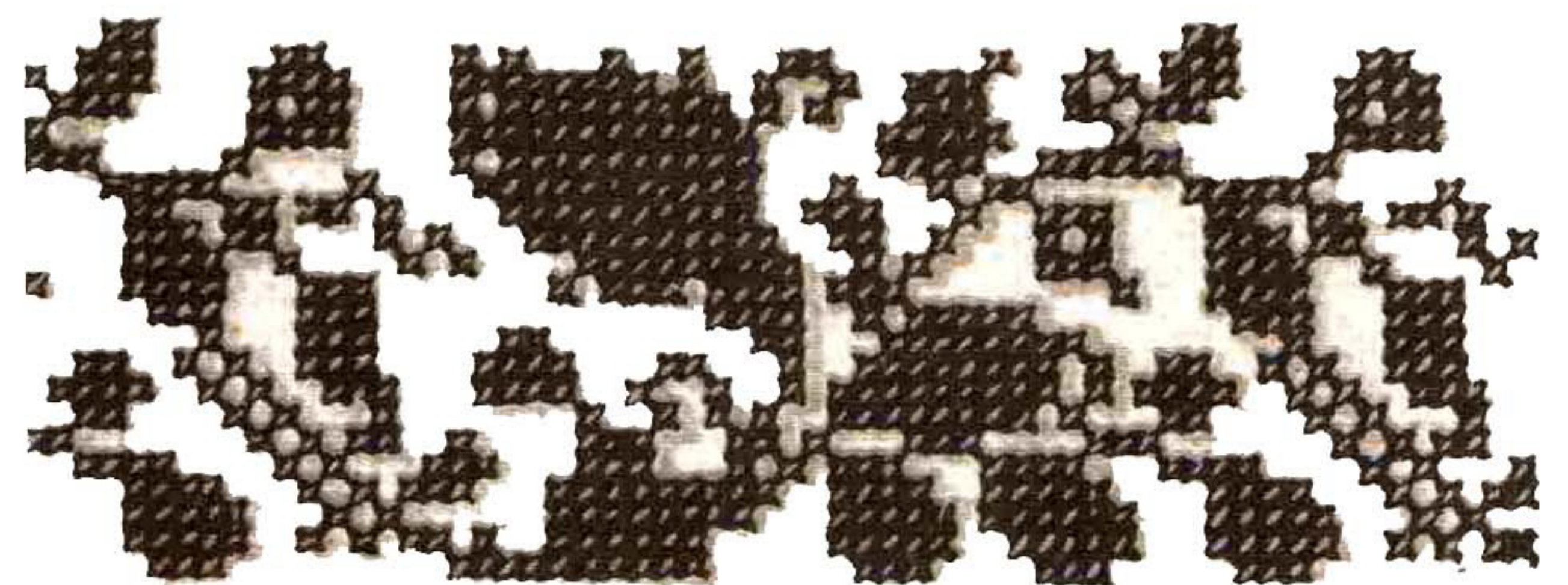
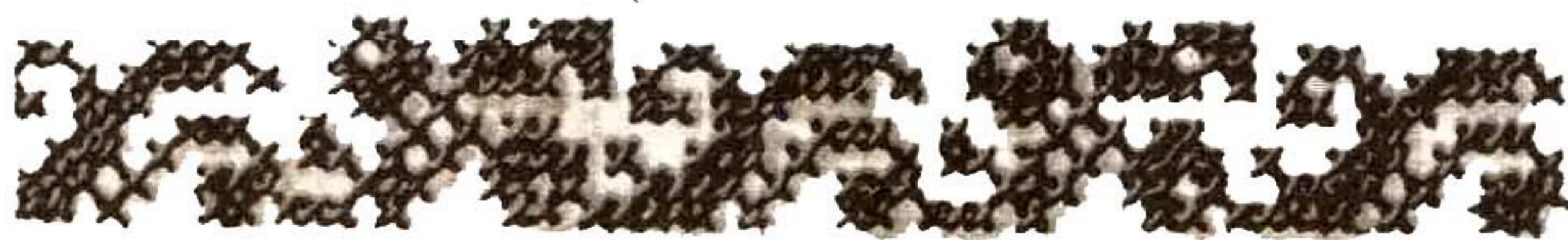
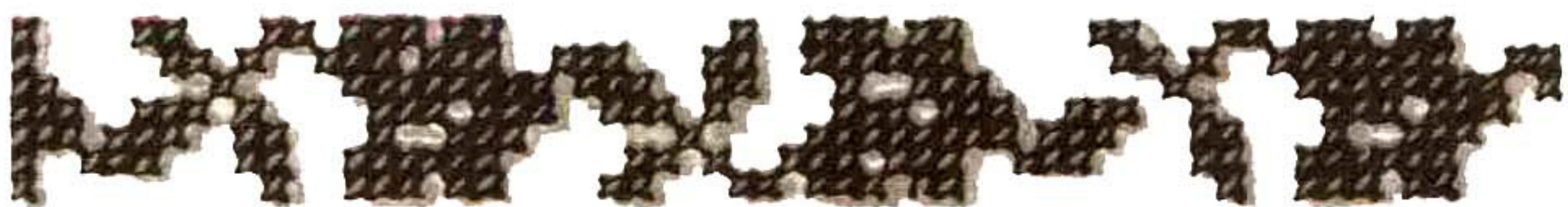
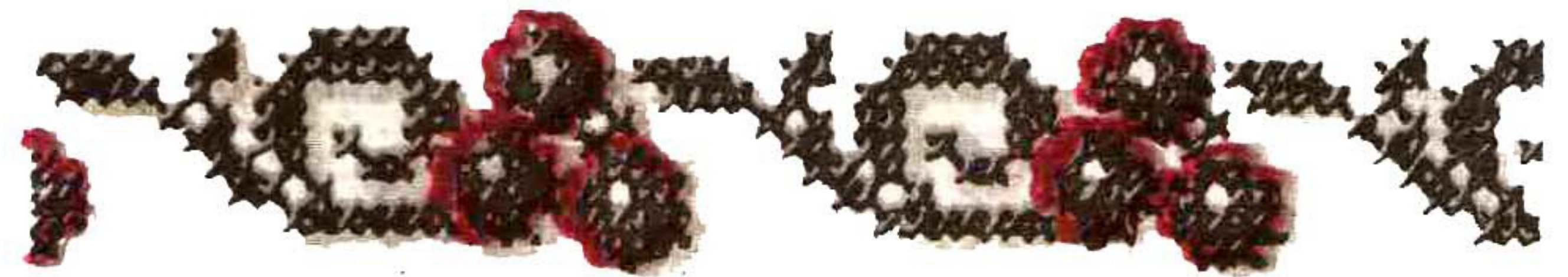
з

и

11. Оформительные линии.

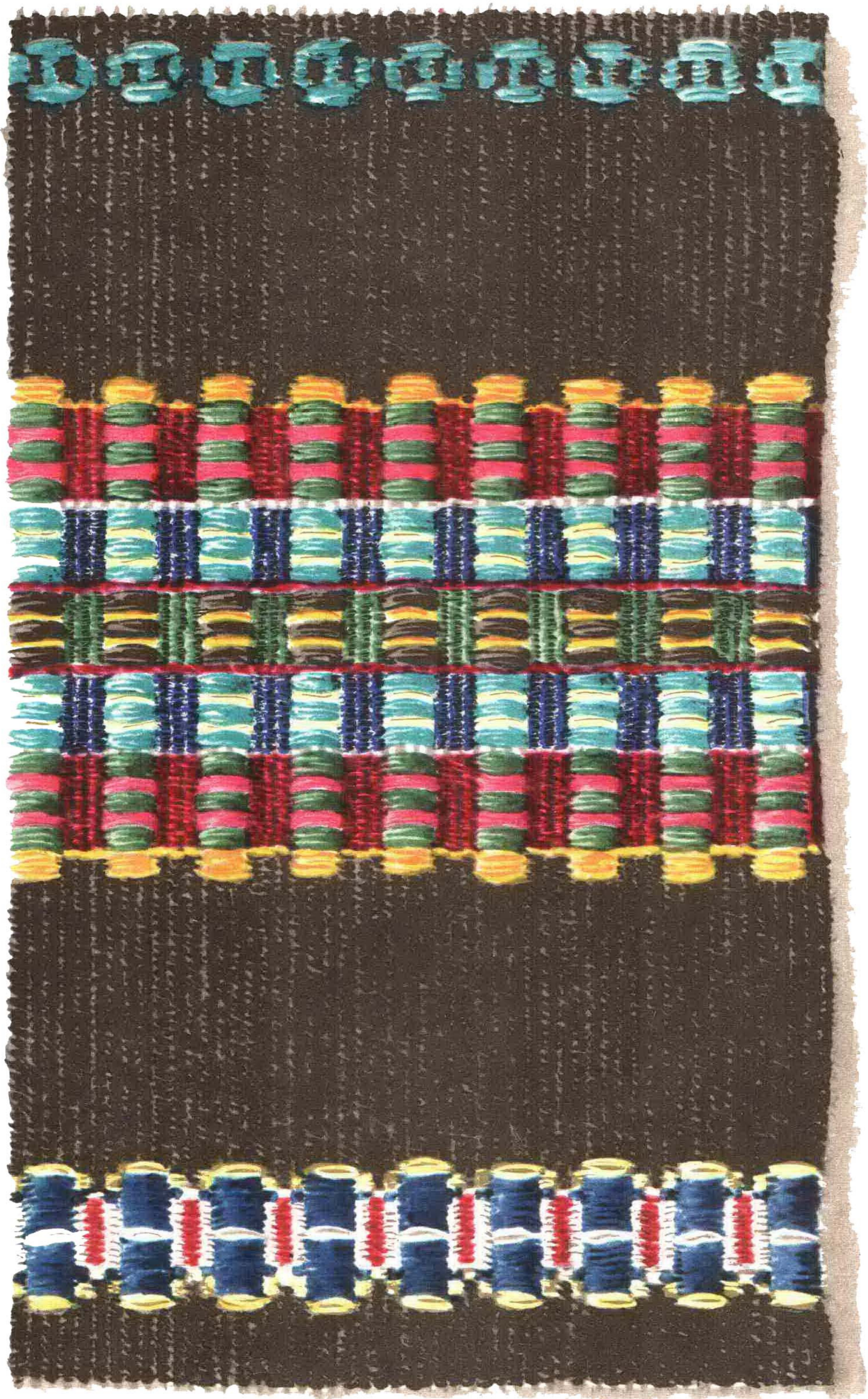
12. Фрагменти вишивок на сорочках.

13. Фрагмент безворсового килима.

14. Фрагмент безворсового килима.

15. Фрагмент безворсового килима-рядна.

16. Фрагмент вибірки-мальованки.

17. Крайка (жіночий пояс).

18. Крайка (жіночий пояс).

19. Гердан — жіноча нашийна прикраса.

20. Кахля.

21. Кахля.

23. Кахля.

25. Миска.

26. Банька (дзбанок).

27. Бањка (дзбанок).

28. Фігурний посуд (дзбанок).

29. Писанка і композиція писанок.

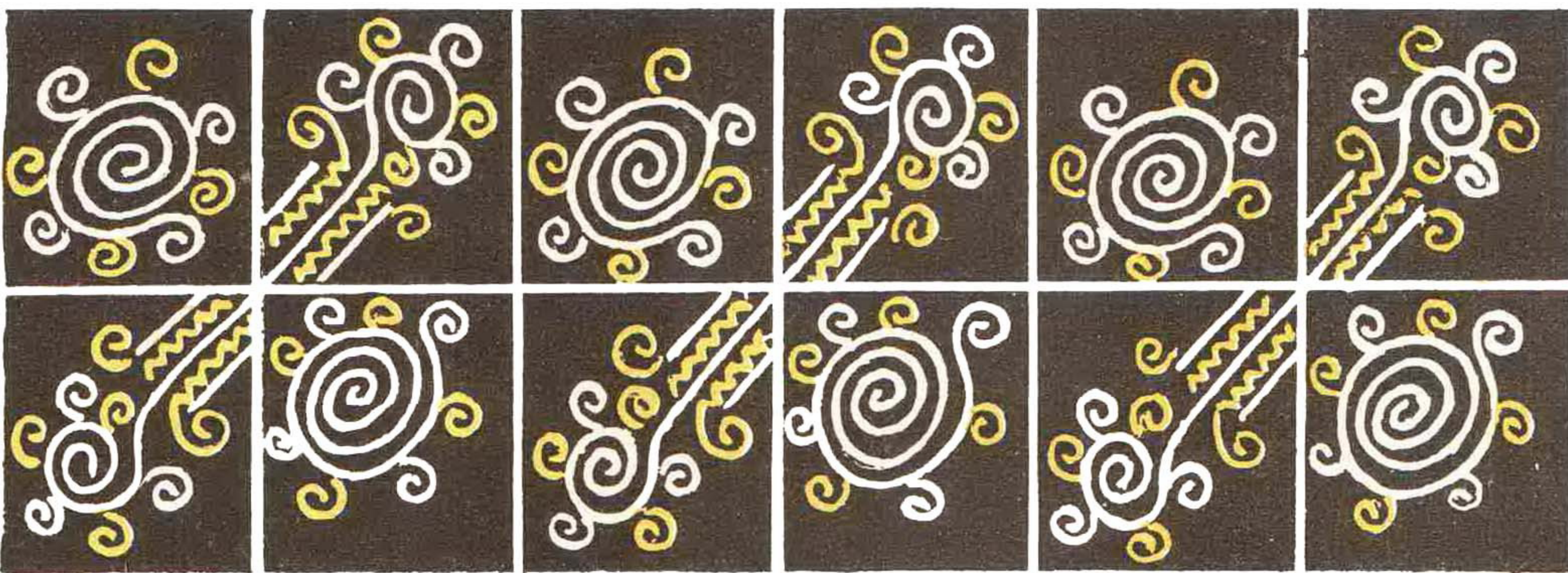
30. Писанка і композиція писанок.

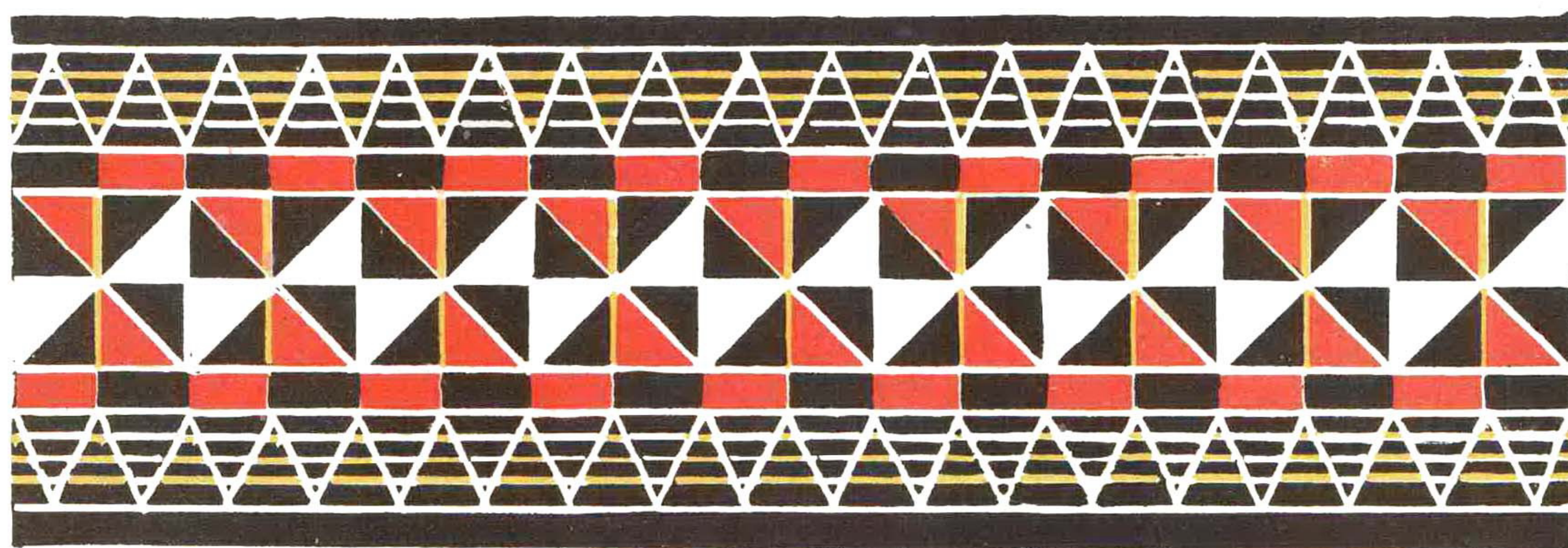
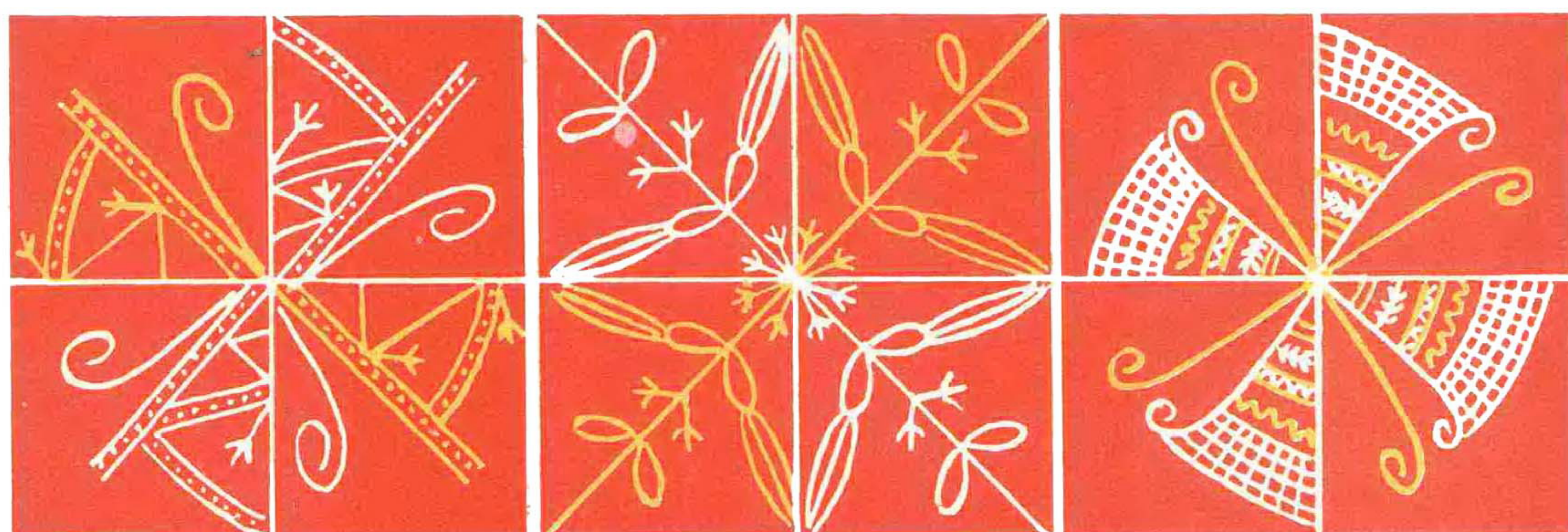
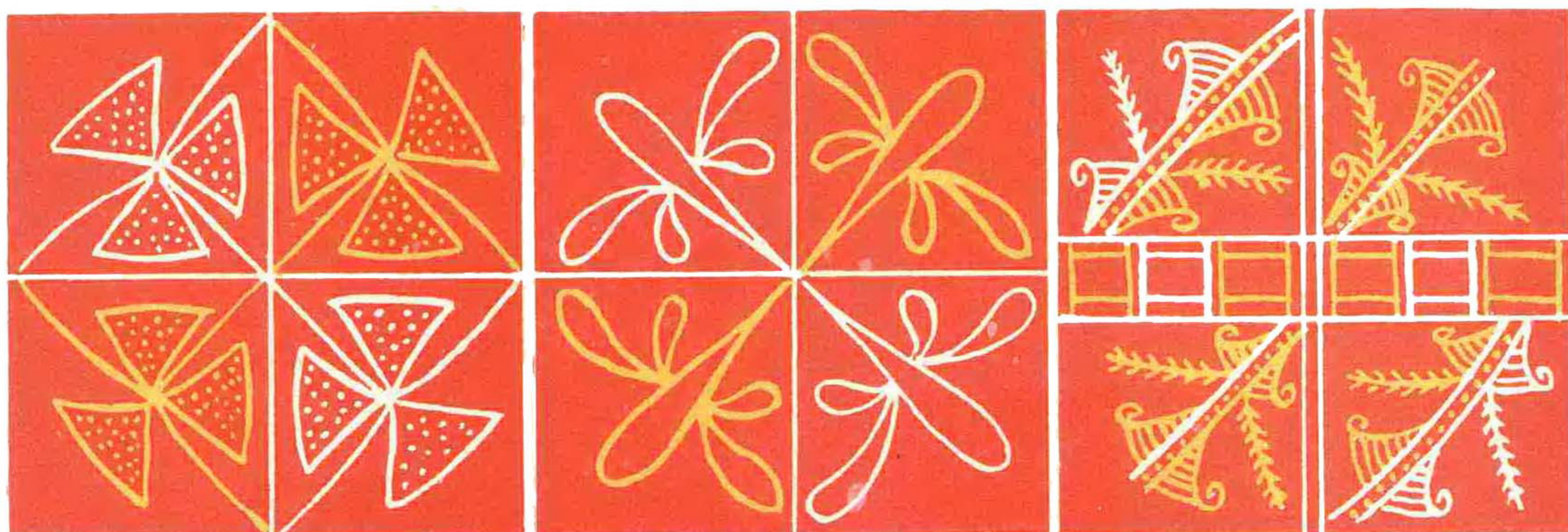

31. Писанки та композиція писанки.

33. Композиція писанок.

АНОТАЦІЇ

1. а) Крій жіночої сорочки з вузьким стоячим коміром. Кінець XIX — початок XX ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 20497.
б) Крій жіночої сорочки з відкладним коміром і підкроєною з рукавом ластовицею. Кінець XIX—початок XX ст. УДМЕХП, інв. № 68133.
2. а) Жіноча лляна сорочка з уставкою і відкладним коміром, без прикрас. Село Потуриця. Кінець XIX — початок XX ст. УДМЕХП, інв. № 20498.
б) Жіноча лляна сорочка з уставкою і великим відкладним коміром з різнокольоровою вишивкою. Село Стенятин. XX ст. УДМЕХП, інв. № 20501.
в) Жіноча лляна сорочка з уставкою і великим відкладним коміром, вишита чорними нитками, рослинним і геометричним орнаментом. Село Поздимир. Кінець XIX—початок XX ст. УДМЕХП, інв. № 20725.
г) Жіноча лляна сорочка з уставкою і великим відкладним коміром, з поздовжнім розташуванням орнаменту, вишита чорними і жовтими нитками. Село Лучиці. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № 20500.
3. а) Жіноча лляна сорочка з великим відкладним коміром, різнокольорова, з поперечним розташуванням орнаменту. Село Опільсько. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № 20506.
б) Жіноча лляна сорочка з великим відкладним коміром і широко вишитими грудьми однокольоровим геометричним орнаментом (чорним). Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № 20495.
в) Жіноча лляна сорочка з стоячим коміром, вишита двома кольорами — чорним і жовтим. Село Лучиці. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № 20503.
г) Чоловіча весільна сорочка. Лляне полотно. Вишита кольоровими нитками. Комір стоячий, до якого пришито відкладний. Село Стенятин. XX ст. УДМЕХП, інв. № 20502.
4. а) Фрагмент (уставка) рукава жіночої сорочки. Квітковий орнамент, вишитий чорними нитками, хрестиком і стебнівкою. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 34028.
б) Дуд (манжета) жіночої сорочки, вишитий геометричним орнаментом, чорними нитками і в скісному укладі, хрестиком і стебнівкою. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 27191.
5. а) Фрагмент (уставка) рукава жіночої сорочки, вишитої квітковим і геометричним орнаментом, чорними нитками, хрестиком. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 64424.
б) Маніжка чоловічої сорочки, вишита геометричним орнаментом у скісному укладі, чорними нитками, хрестиком і стебнівкою. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 34029.
6. Фрагмент рукава жіночої сорочки (середня частина). Вишитий квітковим орнаментом, хрестиком, чорним і жовтим кольорами. Село Лучиці. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № 20503.
7. Фрагменти рукава жіночої сорочки — частина уставки і дуд. Вишиті квітковим і геометричним орнаментом, хрестиком і стебнівкою, чорним кольором. Село Сушно. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № 69696.
8. а) Фрагмент нижньої частини рукава жіночої сорочки, вишитої хрестиком, чорним кольором. Село Стенятин. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 20726.
б) Фрагмент вишивки з відкладного коміра жіночої сорочки, вишитої квітковим орнаментом, чорним кольором, хрестиком. Початок XIX ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 20496.
в) Фрагмент нижньої частини рукава жіночої сорочки, вишитої геометричним орнаментом, хрестиком, чорним кольором. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 35065.

9. а) Вишивка гладдю і хрестиком, чорним і червоним кольорами. Початок ХХ ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 35113.
б) Фрагмент рукава. Орнаментований шов-мережка, який сполучає уставку з рукавом. Два кольори: червоний і чорний. Початок ХХ ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 35046.
10. а) Фрагмент рукава жіночої сорочки, вишитої квітковим різнокольоровим орнаментом, хрестиком. І половина ХХ ст. УДМЕХП.
б) Фрагмент рукава жіночої сорочки, вишитої квітковим різнокольоровим орнаментом, хрестиком. І половина ХХ ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 64423.
11. Орнаментальні мотиви:
а) «Зірки гаптовані».
б) «Качками».
в) «Терниною».
г) «Ланцюжок латастий».
д) «Рогатинцями».
е) «Городничками».
ж) «Барвінком».
з) «Писанкою».
і) «Перебіркою».
к) «Проток петельковий».
л) Без назви.
12. Фрагменти вишивок сокальських сорочок, виконаних хрестиком, різними кольорами. Кінець ХІХ—початок ХХ ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 27191, 33432, 64618, 64420, 34025, 34628, 64421, 33432, 34013.
- 13—14. Фрагменти безворсового килима, так званого рядна, з конопляною основою і вовняним тканням, виконаного технікою перебору. На чорному тлі — гарячі тони синього і зеленого. Орнамент розташований у характерні для Сокальщини смуги. Народний майстер П. І. Баштик. Село Скоморохи. Друга половина ХХ ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 69502.
15. Фрагмент безворсового килима-рядна, виконаного технікою перебору, з конопляною основою і вовняним тканням, чорне тло, різні кольори, смугастий орнамент. Народний майстер І. П. Слюсар. Село Лучиці. І половина ХХ ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 69503.
16. Фрагмент вибійки-мальованки. Лляне полотно, олійна фарба, вертикальні смуги, в яких ритмічно повторюється один і той же орнамент. Кінець ХІХ ст. ЛДМУМ, інв. № 2065.
17. Крайка. Жіночий вовняний тканий багатокольоровий пояс. Початок ХХ ст. ЛДМУМ, інв. № 6761.
18. Крайка. Жіночий вовняний тканий багатокольоровий пояс з перевагою червоного, що утворює тло. Пояс роботи Героя Соціалістичної Праці У. Д. Баштик. Село Скоморохи. І чверть ХХ ст. УДМЕХП, інв. № ЕП 69447.
19. Гердан. Жіноча нашийна прикраса. Намистинки, насилені на кінський волос. Квітковий орнамент на чорному тлі. Народний майстер Олена Беднарчук. Село Варяж. 30-і роки ХХ ст. УДМЕХП, інв. № 69501.
20. Кахля. Майоліка, гравіровка, розпис. Сокаль. ІІ половина ХІХ ст. Народний майстер В. Шостопалець. УДМЕХП, інв. № К 10768.
21. Кахля. Майоліка, гравіровка, розпис. Сокаль. ІІ половина ХІХ ст. Народний майстер В. Шостопалець. УДМЕХП, інв. № К 10689.
22. Кахля. Майоліка, гравіровка, розпис. Сокаль. ІІ половина ХІХ ст. Народний майстер В. Шостопалець. УДМЕХП, інв. № ЕП 44720.
23. Кахля. Майоліка, гравіровка, розпис. Сокаль. ІІ половина ХІХ ст. Народний майстер В. Шостопалець. УДМЕХП, інв. № К 10765.
24. Миска. Майоліка, гравіровка, розпис. Сокаль. ІІ половина ХІХ ст. Народний майстер В. Шостопалець. УДМЕХП, інв. № К 5061.
25. Миска. Майоліка, гравіровка, розпис. Сокаль. ІІ половина ХІХ ст. Народний майстер В. Шостопалець. УДМЕХП, інв. № ЕП 44605.

26. Банька (дзбанок). Майоліка, гравіровка, розпис. Сокаль. II половина XIX ст. Народний майстер В. Шостопалець. УДМЕХП, інв. № К 11682.
27. Банька (дзбанок). Майоліка, гравіровка, розпис. Сокаль. II половина XIX ст. Народний майстер В. Шостопалець. УДМЕХП, інв. № ЕП 44617.
28. Фігурний посуд — дзбанок. Майоліка, гравіровка, розпис. Сокаль. II половина XIX ст. Народний майстер В. Шостопалець. УДМЕХП, інв. № ЕП 44688.
29. Писанка і композиція писанок з квітковим, квітково-тваринним різнокольоровим орнаментом на чорному тлі. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. №№ ЕП 53964, ЕП 51218, ЕП 51092.
30. Писанка і композиція писанок з квітковим різнокольоровим орнаментом на чорному тлі. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. №№ ЕП 51215, ЕП 51173, ЕП 51286.
31. Писанки і композиція писанки з квітковим різнокольоровим орнаментом на чорному тлі. Початок XX ст. УДМЕХП, інв. №№ ЕП 51156, ЕП 53281, ЕМ 51114.
32. Писанки (села Хоробрів і Старгород) та композиція писанок (село Цеблів і містечко Белз) з квітковим різнокольоровим орнаментом на чорному тлі. З альбома «Materialy do opisu Sokalskiego powiatu. Pisanki». Кінець XIX ст. УДМЕХП.
33. Композиція писанок на чорному і червоному тлі за орнаментом писанок з сіл: 1. Пархач. 2. Потуриця. 3. Тартаків. 4. Войславичі. 5. Потуриця. 6. Цеблів. 7. Лубів. З альбома «Materialy do opisu Sokalskiego powiatu. Pisanki». Кінець XIX ст. УДМЕХП.

Редактор І. Деркач
Оформлення художника Ю. Кучабського
Художній редактор І. Плєсканко
Техредактор Ц. Буркатовська
Коректор Л. Кузьменко

*

Цветущее народное искусство.
Альбом.
(На украинском языке)

*

Підписано до друку 22. V. 1964 р. Формат 60×90¹/₈.
Папер. арк. 5,25. Друк. арк. 10,5.
Авт. арк. 0,97. Видавн. арк. 4,26.
БГ 00265. Зам. 836. Тираж 10.000. Ціна 1 крб. 27 коп.
Видавництво «Каменяр», Львів, Підвальна, 3.
Друкоофсетна фабрика «Атлас»
Державного комітету Ради Міністрів УРСР по пресі.
Львів, Зелена, 20.